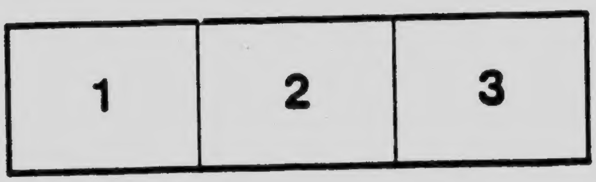
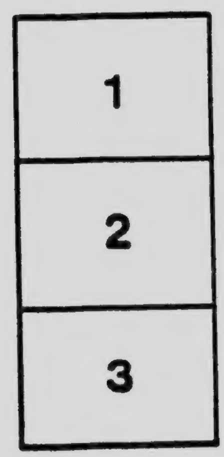
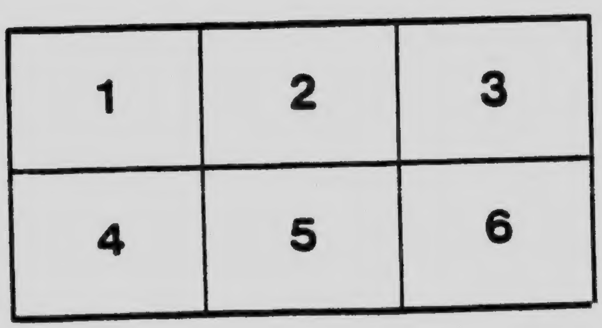

1
2
3

1
2
3

1
2
3
4
5
6

THE YEMENITE MS. OF MEGILLA

(IN THE LIBRARY OF COLUMBIA UNIVERSITY)

CRITICALLY EXAMINED AND EDITED

BY

JULIUS J. PRICE

TORONTO

PRESS OF L. ROSENBERG, 36 LUDLOW ST., NEW YORK CITY.

1916

THE YEMENITE MS. OF MEGILLA

(IN THE LIBRARY OF COLUMBIA UNIVERSITY)

CRITICALLY EXAMINED AND EDITED

BY

JULIUS J. PRICE

TORONTO

PRESS OF L. ROSENBERG, 36 LUDLOW ST., NEW YORK CITY.

1916

TO THE MEMORY OF MY TEACHER

PROFESSOR SOLOMON SCHECHTER

IS THIS WORK REVERENTLY DEDICATED.

TABLE OF CONTENTS

PREFACE

The author while a student at the Jewish Theological Seminary read the introduction of his doctor's thesis on the Yemenite manuscript of Pesahim (the property of Columbia University), to Professor Alexander Marx, who suggested that it might be well to collate the remaining Talmudic Yemenite[1] manuscripts then in the Columbia Library.

In as much as the attention of the learned world has within the last quarter of a century been focused upon the earliest version of the Talmud, the author while a Student at Columbia University decided to follow up Dr. Marx's suggestion and employed his leisure hours in the collation of this work in order to throw further light upon the current text of the Talmud. This was attained by comparing the Bomberg edition of Megilla with the Yemenite text of the tract as well as with several other MSS. quoted in the following pages.

Permission for the use of the Columbia MS. was granted by Prof. Gottheil under whom the author edited the MS. of Pesahim.

Owing to the unsettled conditions in the world today, the authorities at Columbia University refused to send the MS. to Canada, and as a result the author found it impossible to complete the work begun as a student. Reluctant to publish this unfinished tract, but realising that the dawn of peace was yet far below the horizon, the author gave way to the earnest entreaties of a Canadian Maecenas and allowed this work to be published with the daring hope, that his meagre results might be of some use to Talmudic scholars.

At the suggestion of Dr. Marx the author has omitted innumerable glosses which he varified in Rashi. The pagination of the Bomberg edition is used, yet the order of chapters are similar to those of the MS.

---

1) See Student's Annual Jewish Theological Seminary of America New York 1914. pp. 248—258.

In conclusion the author wishes to express his gratitude to Professors Marx and Gottheil, to the former for his kindness in suggesting that the work be undertaken, to the latter for permission to use the MS. in question. The author also desires to acknowledge his indebtedness to Mr. Frederick W. Erb, supervisor of the Loan Dept. of Columbia University for the many courtesies shown him in connection with the present work, as well as to the Publication Committe of Student's Annual of the Jewish Theological Seminary of America for permission to reproduce the second chapter of this tract. Lastly he wishes to thank Miss Florence Cooper for her kindness in recopying his results for press.

J. J. P.

Toronto, Sept. 1915.

INTRODUCTION

It [1]) has often been asserted by trustworthy travellers who have visited the Orient, that the Talmud is not to be found in the entire land of Yemen, and that few persons there are acquainted with this encyclopedic work of the Jewish mind. [2]) In contradistinction to this statement. Neubauer, in an article dealing with the literature of Yemen, [3]) called attention to the fact that Mr. Ephraim Deinard then travelling in Europe, had in his possession manuscripts of five Masechtoth of the Babylonian Talmud, which he hoped some European University would acquire. The collection offered for sale by Mr. Deinard came from Southern Arabia and had been sent to him by his late brother-in-law who had travelled in that country for a number of years. The entire Deinard collection. to which Neubauer had referred, was acquired for Columbia University in 1890. [4]) The existence of these MSS. proves that the Talmud has been studied in Yemen in the past. There is also proof that it is being studied there at the present time. [5])

Two codices of the Deinard collection, were written by the same scribe. One volume contains the Masechtoth Bezah (pp. 1–33) and Pesahim[6]) (pp. 78—152). The other volume contains Megilla (pp. 1–33), Mo'ed Katon[7]) (pp. 34—56), and Zebahim[8]) (pp. 56—129). Page 130 is blank.

The name of the scribe is given in the following subscription found at the end of Bezah ברוך חעוזר עבדו בן אמתו דוד בן מעודד ר"ת נשלם וברוך העוזר שושר"ש בנל"ט שכ"ט אמן ואמן. "Blessed be the Helper of His servant, the son of his Handmaid, David the son of Meoded. May the spirit of God guide him. This is ended. And blessed be the Helper whose name is Peace. Blessed be He who bestoweth upon us happy life, peace and all good, Amen, Amen". A longer passage at the end of Zebahim reads as follows: נשלם וברוך העוזר בנל"ט שכ"ט שושר"ט אמן ואמן ואמן ספרא חלשא ומסכינא דוד יש"צ בן מעודד רי"ת בן סעדיה נ"נע בן יוסף תנצב"ת הידוע אלרש"אל

ימחול לי על כל מה ששניתי וטעיתי וגרעתי והוספתי ונסתר מעיני כדכת' שגיאות מי יבין מנסתרות נקיני' להתם הפשע ולכלות הרשע ולקרב הישע אמן ואמן חדש מרחשון שנת אתתנ"ח לשטרות במדינת צנעא.

"This is ended. And blessed be the Helper, who bestoweth upon us happy life, peace, and all good, Amen, Amen. A poor and miserabie scribe [am I], David, a reader in the synagogue, son of Meoded, (may the spirit of God guide him), son of Saadia, (may he rest in Paradise), son of Joseph (may his soul be bound to God), who is known as אלדיש"אל. May God forgive me for all in which I have erred or mistook, diminished or added, and for what was concealed from my sight; as it is written, 'who can understand his errors? Cleanse thou me from secret faults' Ps. XIX:13. To consume transgression and to annihilate wickedness, and to bring near salvation. Amen, Amen. The month of Mar-Cheshwan, the year 1858, according to the era of contracts (Sel. 1546) in the province of Sanaa.

From the subscriptions we learn (a) that the scribe's name was David ben Meoded ben Saadia ben Joseph, (b) that he was a reader in the synagogue, (c) that the date of the manuscript is Mar-Cheshwan, 1858 (Sel 1546), and (d) that it was written in Sanaa.

Still another subscription, written partly in Arabic and partly in Aramaic, which Professor Gottheil has translated at the end of Dr. Margolis's little pamphlet reads as follows: 5 "Was present and recognises us binding Musa ibn Said, that he has bought this portion of the Gemara from Abraham as-Sudi, its price being three Qurush. [The sale] was completed in the presence of the witnesses in the year two thousand and one, in the city as-Sud, which is situated by the lake called Ahsan. This happened on the eighteenth day of the month Tebeth. We witness and attest [it].

Musa berabh Zecharyah (? ?) Halevy.
Nathan ben Shemarya אלעואני".

The MS. of Megilla which we have here examined is included in the volume which contains Mo'ed Ḳaṭon and Zebaḥim, and is to be found on pp. 1*a*—33*a*. The MS. is written on yellow paper (11, 2x8, 2 inches of which 9x5, 8 is written over by the text.) The outer and lower margins are wider than the inner and upper ones. The number of lines on each page is thirty five. At the lower right hand corner of each leaf of the MS. is written the first word of the next page, just as in the printed edition of the Talmud.

The marginal notes sometimes cover all the available space on the margin. Although in Mo'ed Ḳaṭon the marginal notes as a rule are written in Arabic, in our text they are always written in Hebrew. They are always introduced by the words בערוך (in the 'Arukh . or רבתי ז"ל (May the memory of my teachers be for a blessing) In the marginal notes and corrections two hand may be distinguished, one evidently that of the scribe himself. All the notes beginning with the words בערוך I have verified in the 'Arukh. Several notes introduced by the words רבתי ז"ל I have verified with comparatively slight changes in spelling in Alfasi.

On the margin are found also a number of passages which the first scribe originally overlooked and which he must have inserted latter.

On the whole the MS. seems to have been written very carefully. It contains only a few dittographies and mistakes which are of minor importance. We notice however, some inverted expressions and many transposed passages. These fortunately however, do not impar the meaning of the text.

I have found in the manuscript a few explanatory passages fulfilling that purpose which the Talmudic commentary of Rashi does at the present time.

A careful examination of the text will reveal the fact that several text corrections are in a later hand, and in brown ink. The corrections by

a second scribe were made for the purpose of making the text read in accordance with the printed edition of the Talmud. In two cases, however the second scribe was in error, the original reading being correct.

SCRIBAL PECULIARITIES.

The script of our manuscript is the Yemen Rabbinical script. One notes, however, following peculiarities. 1) The Šin is always pointed, in contrast to the usage in the MS. of Mo'ed Kaṭon, which I have also examined, where the Šin sometimes pointed and sometimes not. 2) The words גמרא and מתניתין are always written in large script, and likewise in several cases the entire Mishna, as well as the voces memoriales (סימנים).

GRAMMATICAL PECULIARITIES.

The MS. does not seem to have any striking grammatical peculiarities. There are however some difference which are worthy of notice: 1) The MS. C. always uses the emphatic form סלקא דעתא in prefrence to the regular form plus the suffix, סלקא דעתא. 2) Whenever the printed edition usually uses לימא the MS. C. uses the form נימא. 3) The Aramaic abs. Plu. ending is always used in prefrence to the regular Hebrew ending of the printed edition. 4) The MS. C. invariably substitutes a ס for a שׂ. 5) In a number of cases the MS. C. uses the plural forms of nouns which the printed edition uses the the singular form. 6) Where the MS. C. is usually deffectiva, the Bomberg is plene and vice versa. 7) There is a freqent interchanging of prepositions.

QUOTATIONS FROM THE BIBLE.

In quoting from the Bible, the MS. C. differs both from the printed edition and from the other MSS. The MS. C. differs from the edition of the Talmud, in so far as it gives the entire Biblical verse, where the printed edition quotes only the essential parts of the verse. Although in other MSS., quotations from Scripture are usually very inaccurate our

MS., in every case but one, agrees with the wording of the Bible, and in the one exception the difference is not a serious one. It appears from this that the scribe copied all scriptural quotations direct from the Bible and not from the Talmudic MS. which he had before him. This conclusion is supported by the fact that the verses are always vocalized, — and vocalized, too, as they are in the Bible, except in one case לְחברך ולְחברותך, where the Babylonian punctuation is used. Other differences are the extensive use of the מחפ and the use of the matres lectiones where the Bible in our printed edition omits them.

I have here collated the first three chapters of Megilla with four other MSS. (the variations of which are given by Rabbinovicz in his Dikduki Sophrim, and the second Venice edition of 1538). The four MSS. in question are the Munich MS. (Cod. Hebr. 95) of the entire Talmud written in France in 1369; and the Munich MS. (Cod. Hebr. 140-141) of German or French origin; the Oxford MS. Op. Add., foll. 23; and a London British Museum MS. The fourth chapter of the Yemenite MS. owing to the lack of time and books was compared only with the Bomberg edition. The following letters will be used for the four named MSS. and other codes used:

Munich MS. 1 = M.
Munich MS 2 = M'.
Ḥananel = Ḥan.
London MS. = L.
Oxford MS. = O.
Alfasi = A.
Asheri = A'.
Rashi = R.

From the number of disagreements of the C. C. MS. with any one of the above sources, we may safely conclude as to its independent character. We notice that it gives a fuller version of the text, and contains readings not found in any of the other sources.

NOTES

1) This Introduction has been taken from the introductory page of the author's thesis for his Ph. D. degree.

2) Comp. J. Sappir 'Eben Sappir vol. I p. 53*a*

3) Comp. A. Neubauer, J. Q. R. vol. III p. 614.

4) Prof. Margolis of Dropsie College has originally examined the tract of Megilia and embodied his results in pamphlet form. Comp. Max Margolis. the Colmbia Ms. of Me Ghilla N. Y. 1892.

5) Yomtob Sémach; Une Mission de l'Alliance au Yemen Paris 1910 p. 58.

6) The author edited this Masechtah for his Doctor's thesis, which was accepted in Oct. 1913 by the Semitic Dept. of Columbia University. Owing to the war however he has been unable to print his results which are now in the possession of Prof. Gottheil.

7) The author has also edited this Masechtah which is now in press with the Druglin Buchdrukerei of Leipzig, but which they are unable to send him owing to the war.

8) The author shortly hopes to publish the first three chapters of this tract.

Chapter I.

בא	Bomberg	C. C. Ms.
2)	המוקפין	המוקפות
18)	לקמן חכמים להיות מקדימין	לקמן דאיתמר אמר ר׳ חנינה חכמים: שיהיו מקדימין.
23)	תקנינהו	תקינו
24)	ארבעה	תקינו ארבעה
24)	תקון: אתו	הוא דתקון: היכי אתו
25)	ועקרי תקנתא	עקרי תקנתא
26)	כולהו	
26)	רב שמן בר אבא	רב ישמין בר זבדא
27)	תיקנו להם	תיקנו להם חכמים Ḥan. M. O.
28)	מאי זמניהם זמנים טובא: לא בזמנו של זה: אימא זמנים טובא זמניהם דומיה דזמנים:	מאי זמניהם: שמעת מינה L. תרתי: ולא זמנו של זה M'. O. : אימא זמניהם טובא: זמניהם דומיא דזמנם
31)	לכל היא ולא צריך לרבויי ה״ל שלש עשר זמן	לכל היא: צריך לרבויי הכי נמי זמן
31)	ולא יעבור כתיב	אמ׳ קרא ולא יעבור A. A'. M.
32)	ולא צריך לרבויי	ולא צריך ׳רבויי פי׳ רב אחא: שלשה עשר זמן קו[illegible]ה לכל היא: שנ׳ A'. N. T. יקהלו היהודים בעריהם ולא צריך למכתב דהוא יום תענית שמתכנסין בו ישראל תענית
33)	ולא יעבור כתיב	אמ׳ קרא ולא יעבור M.
39)	אלא בזמנה	אלא בזמנה: פר׳ מסתכל כלום׳ הואיל ועיניהם של עניים נשואות למקרא מגלה כשיתנו להם מעות: אין קורין אותה אלא בזמנה A. Ḥan.

	Bomberg	C. C. Ms.
בb		פי׳ אחר כלומר יראו אומות העולם י׳: שראל עושין מועדים הרבה לכל עיר ועיר ואינן ביום אחד ויאמרו אין דתם אחת ונמצו ישראל בסכנה: לפיכך אין עושין אותו אלא יום אחד בזמן הזה:
3)	מקום	במקום .M
6)	דא׳כ׳ דתני לה כר׳ יהודה	דאיכא דתאני לה בר׳ יהודה: ואיכא דתאני לה בר יהודה.
10)	מוקפין כלל כלל לא: ולאו ישראל נינהו	מוקפות חומה כלל כלל לא ניקרו: אטו מוקפות חומה לאו ישראל נינהו
11)	פרזי׳ בארביסר מוקפין:	מוקפות חומה
16)	אמ׳ קרא	אמ׳ רבא אמ׳ קרא
17)	זכידה לעשייה	זכירה לעשייה: מה עשייה זמנו של זה לאו זמנו של זה: אף זכירה זמנו של זה לאו זמנו של זה;
18)	כרכין	או׳ כרכים
22)	מוקפת חוטה מימות יהושע	פרזים דהתם מוקפות חומה דידהו מימות יהושע .L
23)	בן קרחא לא אמ׳ כתנא דידך:	בן קרחא מאי טעמא לא אמ׳ כתנא דידן
25)	פרזי פרזי: הכי קאמ׳ אלא שושן דעבד׳ כמאן: לא כפרזים ולא כמוקפין	פרזי פרזי: אלא לאו הכי קא אמרינן שושן דעבדה כמאן:
30)	אמר לך ר׳ יהושע בן קרחה	אמ׳ ר׳ יהושע
31)	למה לי: אלא קרא לדרשא הוא דאתא: וכדרבי יהושע בן לוי הוא דאתא דאמ׳	למאי אתא .M אלא כולה לדראשא הוא דאתא: הא דר׳ יהושע בן לוי דאמ׳
32)	עד כמה	ועד כמה
33)	לטבריה מיל	לטבריה והינו מיל
33)	צופים אמרים: ותיסברא והכתיב	צופים אמרום: צופים ולא משה: והא כתי׳:

	Bomberg ג a	C. C. Ms.
	אין מחוה הוה	אלא מיהוו הוו
2)	ותקינו	ואמרום M.
3)	פתוחין באמו"צ תיבה	פתוחין בראש תיבה ובאמצע תיבה
4)	סוף סוף אלה המצות	סוף סוף איכתי אלה המצוות
4)	עתיד לחדש	רשאי לחדש
8)	תרגום	והתרגום
9)	ונזדעזעה	באותה שעה M. נזדעזעה
13)	ואמר	ואמר רבונו של עולם O.
13)	גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי	ולא M. לכבודי
15)	אבא	בית אבא עתיתי M.
15)	שלא	כדי M. שלא
16)	ועוד	
25)	שבחום	אלא M. שבחום
25)	מאי שנא	ומאי שנא
26)	לא אזדעזעה: וארנביא אזדעזעא: דאורייתא מיפרשא מילתא: דנביאי איכא מילי דמיפרשן ואיכא מילי דמסתמן	לא מזדעזעא ארעא: ואדנביאי אזדעזעא: אדאוריתא מיפרשין מילי: אדנביאי איכא דמסתמן
29)	ביומא ההוא	בעידנא L. M'. ההוא
32)	ומלאכי	ומלאכי ומאחר לא חאזו
33)	דאיהו חזא	דאיהו לאו חזא
34)	לא חזא	לא חזו מיד
35)	מאי תקנתיה ליקרי קרית שמע	מאי תקנתיה: דאי איכא איניש ליזיל גביה, ואי מרחק לקרא קרית שמע
35)	ארבע גרמידי	ארבע אמות M. וליקרא
36)	לדרשה	לדרשה הוא דאתיא
37)	דאמ' רב יהודה אמ' רב: כהני בעבודתן	איתמר M. נמי אמ' רב יהודה אמ' שמואל: כהנים בעבודתם פי' עבודת הקרבן
40)	מעבור'	השתא

	Bomberg	C. C. Ms.
40)	לא כל שכן	מיבעיא: למימרה .M
43)	משקרי; נמירא	משקרי: אמר אביי .M'. O נמירא
43)	ביתלם	ביתלם פ׳ הקים המשכן באותו הלילה ולא הקריבו: ונאסרו ישר׳ באותו הלילה בתשמיש
44)	עתה באתי	עתה באתי: פ׳ בשביל ביטול תורה באתי
44	בתוך העמק	בתוך העם וכת׳ וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק .Tos
3b		
1)	שלן	שהלך: ונימרי שכל זמן שארון ושכינה[1] שרוין שלא במקומן: ישראל אסורין בתשמיש המטה .M'. O
3)	הא דרבים: והא דיחיד	הא דיחיד והא דרבים[2] דרבים חמור ויחיד קל במעבודה ופורים
7)	בזה ובזה אבל לא מקוננות	בזה ובזה לא מקוננות
9)	כל שכן	ואין צריך לומר
11)	קל	קל מעבודת ופורים .R עבודה ותלמוד תורה תלמוד תורה ועבודה שתי מגילות[3] מגלה ומצוה אחת אימן חלמוד תורה ומת מצוה: פ׳ מבטלין ת״ל תורה והוא חמור מעבודה ובעין לשמוע מ״ק מיגל
15)	מת מצוה עדיף מרתניא	מת מצוה מרתנן
21)	לאחותו	לאחות
24)	הי מנייהו עדיף	איזה מהן .M עדיף
27)	מת מצוה עדיף זמ׳ מר	
30)	סמוך אע״פ שאינו נר׳: נר׳ אע״פ שאינו סמוך	נראה אע״פ שאינו סמוך: סמוך אע״פ שאינו נראה

[1] פ׳ חוץ למשכן ישראל.
[2] פ׳ ת״ל תורה חמיר כמו שכל ישראל.
[3] Corrected by second scribe שתי מצוות.

	Bomberg	C. C. Ms.
34)	שיושבת בנחל	דיתבא בנחל סיסן
		כרך שחוקף: בעשרה: חרב: לוד: נשים:
		שואלות: רשונות
38)	אע״ג דסיקלעי ליה מעצם׳	ואע״ג דאתו לה מעלמא .Han
40)	אשר לו חייה	אשר לו חומה לצמיתות
דa		
6)	א׳ ר׳ אלעזר	אלא .O אמ׳ ר׳ אלעזר
7)	חרוב	ואיחריב[1]
8)	ישפצנת׳	וישפצינהו[2]
10)	מכלל דערים הוו מעיקרא	
14)	דתניא משה תיקן	דתניא וידבר משה את מועדי יי אל בני
		ישראל .A. M מצותן שיהיו קורין כל
		אחד ואחד בזמנו: ותניא
18)	מהו דתימא	סלקא דעתא אמינא .M
20)	את המגילה בלילה: ולשנותה ביום	את המגילה ביום: ולשיתה בלילה
22)	בלילה	באורתא
27)	ביראה	ביראה אמ׳ ר׳ אלעזר .M
31)	להיות	שיהו .L
דb		
7)	מיום הכניסה	אלא מיום הכניסה
10)	ואי סלקא דעתך: משום דאין נכנסין	ואי אמרת: משום הללו דאין נכנסין
	בשני ובחמישי מפסדי להו לכרכין:	ניפסדינהו לכרכים: אלא אי את אמר
	לא תימא כדי שיספקו מים ומזון:	הכי את אמר חכמים היקלו על הכפרים
	אלא אימא מפני	שיהו מקדימין ליום הכניסה מפני:
16	בשני בשבת	בשני
17)	מאי שנא רישא דנקיט	מאי שנא מעיקרא .M
18)	ומי שנא סיפא	ומאי שנא הכא .M

[1] Inserted by a second scribe פ׳ דמאמתם וצאלה הם.

[2] Inserted by a second scribe.

	Bomberg	C. C. Ms.
21)	מתני׳ מני: אי רבי: אי רבי יוסי:	מני מתניתין: אי ר׳ יוסי: או ר׳ A, M′.
	מאי רבי	ר׳ מאי היא
27)	לא ידחו	לא שידחו
28)	למוקפין	למקפות חומה
28)	למוקפין	למקפות חומה
29)	שאני הבא דלא איפשר	תני מילי איכי דאפשר: הבא דלא אפשר
31)	ואימא בכל שנה ושנה	ואימא
33)	מוקפין וכפרי׳	כפרים ומוקפות חומה
33)	אין מוקפין קוי׳ זין לעיירו׳	אומר M. O. אני לא שיקדימו מוקפות חומה לעיירות
36)	מאי טעמה דר׳ יוסי	ר׳ יוסי מאי טעמא L. M.
38)	עיירות לא דחינן ליום הכניסה	לא ידחו עיירות ממקומן
40)	הכי השתא התם זמנם שבת היא: והואיל דנדחו ידחו: והכא זמנם ערב שבת	הבא ערב שבת זמנם
41)	אמ׳ ר׳ הונה	
42)	דעבדי	דזמניהו
42)	אלא כל הנדחה ידחה	אלא הכי קאמ׳: כל הנדחין ידחו
43)	מיהא מגילה בשבת לא קרינן	מיהא כל בשבת לא קרינן
43)	ובתקיעת שופר	
44)	וילך	מי שאינו בקי וילך
	והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דלולב	והינו טעמיה דלולב והינו טעמיה דשופר
46)	אף על פי שאמרו	
ה a		
1)	שמחה	שמחה עצמה לא תחיו
2)	שלא בזמנה בעשרה	שלא בזמנה: אין קורין אותה אלא בעשרה
10)	[illegible]לא: מאי ערב שבת	ומאי ערב שבת
11)	דאמ׳ הואיל ונדחו עיירות ממקומן.	דאמ׳ כל הנדחין

C. C. Ms.	Bomberg	
בספר	בחספר	17)
במקום	מקום	18)
ולא יעבור: ואמ' ר' אבא אמר שמואל דאמ' קרא ולא יעבור	ולא יעבור	21)
ר' אחא M.	ר' אבא	23)
שאין אתה מונה	שאין מחשבין	23)
אתה מונה L.	אתה מחשב	23)
אתה מונה L.	אתה מחשב	24)
ותשעה באב פורענותא היא ואקדומי פורענותא לא מקדמינן M.	ותשע' באב וחגיגה והקהל מאחרין ולא מקדימין: תשע' באב אקדומי פורענות' לא מקדמי	24)
איכתי	דאבתי	26)
דחינן לה M.	מאחרינן לה	27)
כל זמן	זמן	27)
מאי קאמ'	מאי היא	27)
ומני	הני	28)
דתנן בית שמאי אומ'	דתנן	29)
	ביום טוב	29)
וכל זמן	כל זמן	30)
	והולך	31)
את כל הרגל: עד יום טוב האחרון	את כל הרגל כולו ויום טוב האחרון	31)
דחד יומא הוא: אפילו הכי מאחרין	דחד יומא מאחרין	23)
ומודים	מודין	23)
שאם חל בשבת	שאם חל עצרת להיות בשבת	23)
	ה b	
תשעה באב ממקומה: וליה הודו לו	תשעה באב ולא הודו לו	2)
חכמים O. Tos.		
שבת	חשבת	5)
כלומר	מלמד	9)
	אלא	11)

	Bomberg	C. C. Ms.
14)	ומי פשיטא ליה	ומי פשיטא מילתא .O
16)	בטברי'	מגילתא .M בטבריא
19)	וכי פשיט' ליה מי שרי	וכי פשיטא ליה בתמיסר: בארביסר .M מישרי
20)	את יום ארבע עשר ואת יום חמש' עשר יומא פוריא	ארביסר ותמיסר פוריא
23)	הני מילי בהספד ובתענית	תרגמא: אהספד ותענית .L. M'. O
35)	להווא גברא	להווא גברא בפוריא
25)	שדי	זרע .M. M'
25)	בפוריא	
26)	בר יומיה הוה	בר יומיה הוה ולישמתיה שמותי: כיון דלא צמח כיתאניה תינו שמתא
27)	אפילו תימא ביומיה הספד	אפילו תימא ר' בר יומיה .M נטע: הספד
31)	איסור הוה	איסור היה ותניא דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם
31)	לעולם נהוג	
35)	קרי	קרא מגילתא .M
36)	מוקפת חומה	אי מוקפת חומה
36)	או לא;	או אינו מוקפת חומה מימות יהושע בן נון .M
41)	וחני לא מיגלי	וחני מיכסו .M
41)	משום דהני מיננו	דהני מאני מאויבים .M
42)	לא מיננו	לא מיננו מאויבים .M
42)	מינניא	אניני מננא מאויבים .M
42)	אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא	
43)	בבית בנימן	
5a.		
3)	משום	

	Bomberg	C. C. Ms.
5)	דמתיקי פירא בקלא דכינרי	משום .M. O דממתקא פירותיה ככינרא
13)	רקת	רקת אלא אמ׳ רייש לקיש
15)	שמה צפורי	ישמה צפורי: אמ׳ רב פפא
18)	מה טעם משום	מה טעם זבולון עם חרף נפיש׳ למות
18)	נתת להם שדות וכרמים	נתתה ארצות
19)	נתת	נתתה
19)	נתת	נתתה
20)	ארצות	ישדות וכרמים
20)	אמר לו כולן	אמ׳ לו חייך .′M הכל
21)	ותני	ותאני
22)	סימן זה יהא לך כל הנוטל	אמ׳.Mלוסימן זה יהא בידך.Mשכל הנוטל
24)	והא הויא	והא איכא .′M
24)	מילתא	
25)	רייש לקיש	רבא בר בר חנא
25)	זבת	ארץ זבת
25)	ששה עשר מיל על ששה עשר מיל	שתיסר מילי אשתיסר מיל
27)	זבת	ארץ זבת
27)	דכל ארעא דישראל	דכולה ארץ ישראל
30)	תקועה	
31)	ונצחום	ונכדיה .′M. M. O. P
32)	והסירותי דמין מפיו זה בי׳ במיא שלהן ושיקוציו מבין שיניו חה בין גליא שלהן ונשאר גם הו׳ לאלהינו: אלו בתי כנסין ובתי מדרשו׳ שבאדום	
35)	וקרקסיות שבאדום שעתידין	וקרסאות שלהן שעתידין: סימן לֶשֶׁם יותן מאויי ינע רשע: .L
37)	דמרבי בה	דמוקמי בה
37)	דמוקמי מינה מלכי	דמרבונה מלכי
43)	יוחן עשו	יוחן רשע זה .′M. M
43)	אמ׳ לו	אמ׳ לו הקב״ה .′M

	Bomberg	C. C. Ms.
43)	אמ׳ לו בארץ נכוחות יעול	אמ׳ לו הלא מכבד הורין הוא: אמ׳ לו בארץ נכוחות יעול: עתיד הוא לפשוט את ידיו בבית המקדש: אמ׳ לו השפיע לו טובה בעולם הזה ובל יראה גאות ידי לעתיד לבא
1b		
3)	בגרממי׳ של אדום	בגרממיא
4)	ובכל יומא נפקא הני לאפי הני ומקטיל חד מניהו	כל יומא נפקין לחרובי עלמא: פנעו הני בהני והני בהני ומיקטל חד מיהני וחד מיהני M.
6)	מלכא	אחרנא O. P.
7)	אל תאמין	אל תאמן בו M′. O.
9)	הני מילי	והני מילי
10)	ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי	ובדב [illegible]ורה נמי לא אמינא אלא לחדודי
20)	ותניא	וכן אמ
21)	בעולם הזה	בעולם הזה: שני עוזבי תורה יהללו ושומרי תורה יתגרו בם
23)	לא קשיא הא במילי דידי׳: הא במילי דשמי׳: ואיבעי׳ אימא הא והא במילי דידיה: ולא קשיא הא בצדיק גמור	לא קשיא הא בצדיק גמור
25)	דאמ׳ רב הונא מאי דכתי׳	שנ׳
26)	צדיק ממנו בולע	אמ׳ רב הונא צדיק ממנו בולע
26)	ואיבעי׳ אימ׳ שעה	אי בעית אימא הא והא בצדיק גמור: ולא קשיא הא במילי דידיה: הא במילי דשמיא: ואיבעית אימא הא והא במילי דשמיא: שעה O.
27)	שלש	תלת
27)	על שלש	אתלת
27)	ויש בה שלש מאות וששי׳ וחמשה שווקי׳	ותלת מאה ושתין וחמישה שוקיאית בה

	Bomberg	C. C. Ms.
28)	ששה עשר מיל על ששה עשר מיל	שיתסר מילי
29)	והדר בה אע"פ שלא נולד שם	והנולד בו אע"פ שלא דרבו: נ"א נתרבא
	והנולד בה אע"פ שלא דר בה	והדר בה אע"פ שלא נולד בו
29)	יש בנו	יש בתוכו
29)	וכל אחד אחד חמש מאות חלונות	וכל אחד ואחד מהן יש בו חמש מאות
	מעלין	חלונות של מעלה
30)	צידו אחד ים וצדו אחד הרי'	צדה אחת ימי צדה אחת הרים
31)	קרא	קראו
32)	קריאת המגילה	מקרא מגלה A. A'. M. R.
34)	בר יוסי	בר יוסי משום רבי זכריה בן הקצב M.
35)	אף קורין אותה באדר השני	אין קורין אותה אלא באדר השני
36)	שאסורין	שאסורין[1]
37)	לכתחילה בשני	סדר פרשיות נמי לכתחילה בשני
38)	סבר	אומ'
38)	אפילו	
38)	אי קרו בראשון קרו בשני	אע"נ דקארו בראשון קראו בשני נמי O.
38)	מני	מני מתניתין
38)	קשיא מתנו'	קשיא מתנות לאביונים M.
39)	נמי	אף
40)	מתני'	
40)	אמר ר' חייא בר אבין אמ' ר' יוחנן	אמ' ר' אבא אמ' ר' חייא בר אשי M. O.
		אמ' רב
45)	גאולה לגאולה	גאולה לגאולה[2]
7a		
1)	כל שנה ושנה	כל שנה
2)	דאי מבכל שנה ושנה	דאי כתיב כל שנה ושנה
2)	כי קושין קא משמע לן שינית ואי	כי קושין: כת' ישנית ואי כת' שנית
	אישמעינן השנית הוה אמינא	הוה אמינא

[1] פ' כן בנפלת אפים שהיא הלכה למעשה בשני הימים.

[2] פ' גאולת ניסן שהיא יציאת מצרים לגאולת ממות לחיים.

	Bomberg	C. C. Ms.
4)	ובשני: קא משמע לן בכלל שנה ושנה	ובשני קרינן .M כת' כל שנה ושנה
6)	לכדרב שמואל בר יהודה דאמ' רב שמואל בר יהודה	כדרב יהודה אמ' שמואל דאמ' רב יהודה אמ' שמואל .L. M'. O
8)	בבל עולם כולו	קבועה בכל עולם .'M
8)	אמ' רב שמו' בר יהודה שלחה	ואמ' רב יהודה אמ' שמואל שלחה
11)	לבין האומות	
11)	כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס	כתובה ומונחת .M על ספר .M דברי הימים דכת' הלוא הם כתובים על דברי הימים וגו':
14)	זונא חלופי	זוא חלופי מחלפי
15)	כתבוני לדורות	כתבוני בספר .M
17)	עד שמצאו לו מקרא כתיב בתורה	ולא קבעוה עד שמצאו לה .M מקרא מן התורה .O
18)	כתב זאת מר שכתב כאן ובמשנה תורה	כתוב מה שכת' כאן: זאת מה שכת' במשנה תורה .'M
30)	מאי ואומר	ואמ'
33)	רבי מאיר .... ויודע הדבר למרדכי רבי יוסי בן דורמסקית	רבי יוסי בר דורמסקית: ויודע הדבר למרדכי: ר' מאיר
35)	אמ' שמואל הואי התם הוה אמינא מילתא	אמר רב יהודה אמר שמואל .M כי הואי אלמלא הואי התם: אמרי מילתא
37)	סברא הור: דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה והאי כי קא מפיש טובא ואמר	סברא הוא מדלא .M הוה ליה למלכא דעדיף מיניה: כי קא מפיש ואמ' טובא
38)	דאמר מלמד	דאמ' ר' אלעזר המודעי מלמד
39)	והא דרבי מאיר דילמא כרבי חייא בר אבא דאמ' בגתן ותרש שני טרסיים היו והא דרבי יוסי בן דורמסקאית דלמא פריסתקי שדור: דשמואל	אי מדר' יוסי בר דורמסקית: דלמא כר' חייא בר אבא: אי מדר' מאיר דלמא פריסטקא שדור אלא .M דשמואל

	Bomberg	C. C. Ms.
40)	אמ׳ רבינא	אמ׳ רבינא ואיתמא רב נחמן בר יצחק .L. M. O
42)	לאיש אחר	לאדם אחר .L. M. M'. O. R
7b		
1)	ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים	ומתנות לאביונים: הדר .'M שדר ליה כוליה ענלה[1] תילתא ותילתא נרבי דחמרא .'M שלח ליה קיימתה בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו
5)	מלא מסקת	מלא מסקא[2]
7)	דפילפלתא	פרפילתא[3]
8)	אמר מר אנא	אמ׳ מר: דידי עדינא מדידיה: דאנא לפרא[4]
11)	קהרה	
11)	ובישולא	הך בישולא
12)	ובעאי למיכם צעא אבתרה	ובעיי למיכסיה לכסא בתרא
14)	ולא ידע	ולא ידעין
18)	ורבי זירא	זעירא
18)	עבדו	עבוד
20)	למחר בעא רחמיו	בעא רחמי עילוייה
22)	לא בכל שעתא ושעתא	ליתי מר לישלם .'M לא כל שעתא
25)	ולא אתו רבנן	ולא אתו רבנן לבי מדרשא
25)	מאי טעמא	מאי טעמא מאחר
25)	רבנן	רבנן האידנא אמ׳ ליה
26)	לא שמיע ליה למר הא	ולא סבר לה מר להא דרבא
27)	ידי חובתו אמ׳ ליה אמר רבא הכי	ידי חובתו מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב .L. M. M'. O אמ׳ ליה הכי אמ׳ ר׳ אבא: אמ׳ ליה אין
32)	ואירך	ור׳ יהודה

[1] פ׳ שלישי לבסו.
[2] פ׳ כלכלה.
[3] פ׳ פופלי.
[4] פ׳ שבאידי.

	Bomberg	C. C. Ms.
33)	כאן במכשיו	לא קשיא M. כאן במכשירין
39)	כיון שלקה	משלקה O. :M זה
40)	אמר רבא: תנינא: אין בין יום	אמ׳ רב אדה בר אחבה: M′. אף אנן נמי
	הכפורי׳ לשבת	תנינא אין בין שבת ליום הכפורים
42)	אמר רב נחמן	איכא דאמרי אמר רבא M′. L. M. בר
		בר חנא אמר ר׳ יצחק חלוקין עליו
		חבריו על ר׳ חנניה בן גמליאל: אמ׳
		רבא אמרי בי רב: אף אנן נמי תנינן
		אין בין יום השבת ליום הכפורים אלא
		שזה זדונו בידי אדם וזה בהכרת ואם
		איתה אידי ואידי בידי אדם הוא אמ׳
		רב נחמן בר יצחק הא מני L. M′.
43)	חייב כריתות	כל חייב כריתות
43)	חיב כריתות	כל חייב כריתות
44)	זה עיקר	והכי קאמר זה עיקר
44)	בהיכרת	בידי שמים M. M′.
	ח א	
3)	הא לענין כילים	אבל כלים
4)	ואמאר	
5)	רבא	
6)	דאמר ויתור	רב אדא בר אהבה L. M.
10)	איזהו נדר: האו׳ איזו היא נדבה	דתניא ר׳ אלעזר אומ׳ אפילו ויתר M.
		איזה הוא נדר: ואיזה הוא נדבה: L. M.
		נדר האומר ונדבה
13)	נדבו׳ מתו או ננגבה או אבדו	נדבה M. מתה או ננגבה
14)	באחריותן	באחריותה
18)	דטעין אכתפיה דמי	דדארי ליה אכתפיה דאמי
20)	לענין משכב	לענין טומאת משכב
21)	מנהני מילי: דתנו רבנן	מני: סימאי Ḥan.
29)	הא כיצד	הא באיזה צד
30)	שלש	שלש ראיות

	Bomberg	C. C. Ms.
30)	שתים	ראה ישתים
34)	לא ידענא	הוה אמינא L. M. M'. לא דדענא
35)	וכי יטהר	לדרשה הוא ראתא: האי M'. O. וכי יטהר
36)	מאי דרשת בית ההוא מיבעי	למא לי ההוא מיבעי
36)	ולא מזו..ו ונגעו	מזובו ולא מנגעו L. M'. O.
36)	מזובו וספר	מזובו וספר: מקצת זובו M.וספר
37)	והלא הן הוא ומח מצורע אם מטמא משכב ומשב לא והא טעון ספירה	
ח b		
6)	אמ' ליה	אמ' ליה מסתברא
6)	לישתוק	אם כן O. נשתוק
7)	האי מיבעי לי מזובו ולא מנגעו	האי מזיבו M. מיבעי לי: מזיבו ולא מנגעו
9)	מוסגר	מוסגר
9)	מוחלט	מוחלט
11)	לענין שילוח	לענין שילוח ולטמוי בביאה זה וזה שווין
12)	טהור	מאי וטהר
17)	מי שצרעתו	הכי נמי M. M'. מי ישצרעתו
18)	וכי תימא הכי נמי והא קתני	והתנן
20)	אמר ליה ימי כל ימי	אמ' ליה אי כת' ימי כדאמרת: השתא דכת' כל ימי
21)	מאי טעמא לא דקתני	נמי נבעי M'. וכי תימא הכי נמי והא דתנן
22)	אמר אביי	אמ' ליה אביי ואי תימא רב כהנא
ט a		
2)	מאי איריא	אי הכי M. מאי איריא
5)	דהא קתני	נמי לא L. M. דהא תנן
6)	אשורית	כתב אשורית
6)	אלא לא קשיא	אלא אידי ואידי בגופין שלנו: ולא קשיא

	Bomberg	C. C. Ms.
7)	אי רשב"ג הא איל יווני'	אי רבן שמעון בן גמליאל עד שיכתבנו כתב אשורית M'.: הא איכא כתב יונית
11)	איכא בשלמא תורה איכא יגר שהדותא: אלא הכי מאי תרגו' איכ': אלא לא קשיא כאן במגלה כאן בספרים	איכא: אלא לא קשיא כאן בספרים כאן במגלה
14)	שכתבו מקרא איכא אמר רב פפא	שכתבו מקרא איכא בשלמא תורה איכא יגר שהדותא: תניא הכא מאי תרגום שכתבו מקרא איכא: אמר רבא
19)	יוונת	שיכתבו יונית התירו
21)	אסר	אסר: הא בכל לשון קא אמ':
24)	ומשום מעשה דתלמי המלך	משום מעשה שהיו
2t)	שכינם	שלקח
26)	והכניסן	והושיבם M. M'. O.
31)	והסכימו כולן לדעת אח'	והסכימה דעת כולן לדעת אחת
33)	בראו ולא כתבו בראם	בראם
38)	דאטומי	דאטומי
טb		
6)	שם אשתו	שמה
9)	ואמר רבי יוחנן	ואמ' ר' אבהוא M. אמר ר' יוחנן
11)	ואימא	אי הכי M.
12)	היינו טעמיה דכתיב	היינו טעמא דרבן שמעון בן גמליאל; אמר קרא M.
14)	בשמן	בשמן
17)	מתניתין	Gemara Begins הא לענין פרים הכפורים ועשירית האיפה זה וזה שווין; מתניתין
19)	וחכמים אום' אינו מביא	ולא הוה לו חכמים
22)	ת"ל חמשיח	ת"ל הכהן M.
23)	דלא כר' מאיר מאי אימא סיפא	דלא כר' מאיר מאי טעמא דר' מאיר

	Bomberg	C. C. Ms.
		דתניא משיח אין לי אלא משוח בשמן המשחה מרובה בבגדים מנין ת"ל הכהן במאי איקמתה דלא כר' מאיר אימא סיפא
34)	כהן גדול	לכהן .M גדול
34)	כהן הדיוט	לכהן .M הדיוט
37)	רב יוסף אמ' ר' היא	אמ' רב חסדא אין רישא רבנן וסיפא ר' מאיר ר' יוסף אמ' היא
37)	במה	במה
39)	בעין פסחי' מני	בעין פסחים חובות שקבוע להן זמן מתניתין מני
40)	לא הקריבו	לא הקריבו באהל מועד שבמדבר ושבגלגל
41)	זמן	זמן התורה
'a.		
5)	לשעתה	לשעבר
11)	ומאי טעמא	אלא מאי טעמא .M
21)	אוכלין·	ואוכלין
24)	מכלל דרב	מאי לאו .Han הנחות הבח 2 מכלל דר'
28)	אלא כי הני תנאי דתניא	אלא הא דתניא
31)	בלבד היו	בלבר מנו .M'. L. O
'b		
1)	אמרי לא צריכי לקדושי אלא מצאו	בעינן למימר לקמן דלא צריכי קידושי אלא אימא .M מצאו
2)	ביד־	
3)	הללו	כולם
3)	בה	בהם
4)	קשיא דרבי ישמעאל אדרבי ישמעאל	
	תרי תנאי	איבעית אימא תרי תנאיי
5)	הא רבי אלעזר	חד מניהו .M ר' אליעזר

	Bomberg	C. C. Ms.
7)	אמר רבי לוי	ר' לוי
16)	הא שכיב	אע"ם כן
17)	והכתיב ויהי כאשר ראה יעקב את רחל והא כתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד והאיכא ישני והאיכא שלישי והאיכא טובא אמר רב אשי כל ויהי	ויהי ערב ויהי בקר והאיכא ויהי ויהי טובא דשבקינהו אלא M. אמ' רב אשי ויהי
19)	אינו אלא	ודאי L. P.
19)	ויהי בימי אחשורוש	
20)	ויהי בימי אמרפל	ויהי בימי אמרפל עישו מלחמה
20)	ויהי בימי אחז ויהי בימי יהויקים	ויהי בימי אחז בן יותם על רצין מלך ארם ויהי בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה ונ' ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו ויהי בימי אחשורות היה המן
22)	ויוצאה	לצאת
23)	דכסתא פניה	שכיסתה פניה
23)	אלא משום דכסתה פניה	ואמ' ר' אלעזר M. M: O. P: שכיסתה פניה
23)	ולא הוה ידע לה זכתה	
24)	מלכים מדוד	מלכים מנא לן M'. P'. מדוד
24)	נביאי'	נביאים מנא לן M'. P'.
24)	מסורת בידינו מאבות' אמוין	אמוין
24)	ואמ' ר' לוי	ואמ' ר' לוי ואיתימא ר' יונתן M:
25)	מאבותינו	מאנשי כנסת הגדולה Han.
25)	מין המדה תניא נמי הכי	מן המדה שנ' ולפני הדבר עשרים אמה ארך ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו L. ותניא נמי הכי
25)	וכתיב ולפני הדבר עשרים אמה אורך וכתיב כנף הכרוב האחד חמש אמות וכנף הכרוב האחד חמש אמו'	

	Bomberg	C. C. Ms.
27)	אלא לאו	
27)	בנס היה עומד	בנס היה עומד יונתן קם תחת שמואל יהושע ש״ש בבה דטוב פדה הכאו בדם עבדיו הניף הרכיב יוחנן זכר שמע ארי עזר אצלו נחמן לולי רבא צדיק מתן נוי איש אלהים סימן
34)	יעלה הדם זו אסתר	תעלה .M′ אכהר
34)	לשם זו מקרא מגילה	לשם אילו פורים .O. P′
35)	אילו ימי פורים	לא יברות זה מקרא מגילה .O. P′
35)	בן לוי	בן חנניה .L. O
36)	חדי הקדוש הוא	ומיחדי הקב״ה
38)	רבי יוחנן	ר׳ שמואל בר נחמני אמ׳ ר׳ יונתן .M
38)	ביקשו	באותה שעה .O. P′ ביקשו
38)	שירה אמ׳ הקדוש ברוך הוא	שירה לפני הקב״ה .M. O אמ׳ להן .M. O הקב״ה
38)	שירה	שירה לפני .M
39)	אמ׳ רב אלעזר	אמר ר׳ יוסי ב״ר חנניה
43)	ממנה	משם
א׳a		
2)	רבי חיננא בר פפא	רב חנן בר פפא
3)	באש ובמים באש בימי נבוכדנצר	באש ובמים ותוציאנו לרויה .M. O הרכבת אנוש לראשינו באנו באש בימי נבוכדנצר (נ״א כשדים) בימי מרדכי (נ״א המן) ואסתר
4)	בימי המן	
5)	וראו את ישועת אלהינו	
9)	שאוכלין ושותין כדוב	שאוכלין ושותין כרב .M′. O
12)	בתורה	בתורה כויכול
12)	וישמח העם ובשביל רשע יאנח עם ברבות צדיקים ישמח העם זה מרדכי ואסתר דכתיב והעיר שושן צהלה ושמחה	ישמח עם זה מרדכי דכת׳ ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות וגו׳ והעיר שושן צהלה ושמחה .Ḥan

	Bomberg	C. C. Ms.
18)	וויי והיא חדא דכתיב	וי היה נהקיים מה שכת' P. (הנהות הב"ח)
20)	לכלותם בימי המן להפר בריתי אתם רומיים M.	לכלותם להפר בריתי אתם בימי המן
22)	וחשמונאי ובניו ומתתיה כהן גדול לכלותם	ומתתיה בן יוחנן הכהן הגדול וחשמנאי ובניו
24)	יכולה לישלוט	שולטת O. P.
24)	רב חייא	ר' חייא בר אבא L.
26)	החריב	נבוכדנצר M. חחריב
28)	ור' יוחנן אמר	ור' חנניה אומ'
	ור' חנניה	ור' יוחנן M.
28)	שהכל נעשו רשין	שנעשו הכל M. רייזים
30)	מתחילתו ועד סופו אבררם	מתחילתו ועד סופו הוא עשו אבי אדום Ḥan. M'. הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו אברם
32)	אצל	לפני
32)	ישגדול ממנו בתורה	ישגדול ממנו בתורה ללמוד תורה M.
32)	אצל	לפני
32)	בחכמ'	ללמוד תורה דא' הוא אחשורוש הוא רישהון דכל יהודא
33)	איניש דחשיב למלכא כוותייה	דלא איכא M. דחשיב כותיה
34)	ולא הוה חזי למלכות	לא הוה חאזי
35)	מסוף העולם ועד סופו	על כל העולם כולו Ḥan. L. M. P.
40)	ואלו הן	
א״b		
1)	מלכותין	מלכותיו רבא אשמדא וטרעיה
2)	והדיוט	והדיוט וחולא M.
3)	ישלמא מילתא אחריתי	שאני Ḥan. M. M'. ישלמא דמילתא Ḥan. M. M'. יתירתא
6)	הא איכא	הא הויא
9)	הא איכא ישבע דלא מלך עלייהו	הא הויא שבע בלא היא מליך עליהו

Bomberg		C. C. Ms.
חשב וטעה אנא חשיבנא	15)	מָנָא וטעה אנא סנינא Han. O. P'.
אפקד אתכם וכתיב למלאות לחורבות ירושלם שבעים שנה	16)	אפקד אתכם מאי לבבל למלכות בבל Han.
אפיק	19)	מיד אפיק
ונבוכדנצר מנלן דארבעין וחמש שנין מלך	20)	ארבעין וחמש לנבוכדנצר מנא לן
בי"ם גלו גלות יהויכי'	21)	וגלו בתשע עשרא
לנבוכדנצר	22)	למלכות Han. M. נבוכדנצר
אמר השתא ודאי תו לא מיפרקי	30)	כיון דחזא דמלו שבעין שנין ולא איפרוק אמר מדלא איפרוק השתא חולא מיפרק Han.
מיטעא טעי אנא חשיבנא ולא טעינא	35)	מנא וטעא אנא סנינא Han.
מאי לבבל לגלות בבל כמה צירין תמני חשיב ועייל חילופייהו	36)	לגלות בבל כמה בצרן תמני עייל תמני חילופייהו M.
וחמש דדריוש וכורש	38)	ותלת דדריוש ותלת דכורש
שבעין	39)	שבעין שנין Han. L. M.
אמר השתא ודאי	39)	אמ' מדהשתא לא איפרוק
בא	40)	אתא
בצירן	42)	בצרן נ"א פיישא
למיבני	42)	לא יבנויי M. M'. O.
	י"ב	
שנה אחרת	1)	שנה אחת היתה Han. L. (הנהות הב"ח)
ועמד	1)	עלה
לפקידה דעלמא	4)	לפקידה בעלמא ולא לגאולה
וכי	6)	אטו Han. L. M.
ויקבץ גליותי	8)	והוא יקבץ גליותי
אמר רבא	9)	אמר רב חסדא M.
דאיבעי ליה לקרובי בני מאתיה	14)	לבני מאתיה איבעי לקרובי Han. L. M'.
על אותו רשע אם כן	17)	על אותו רשע דכת' עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה וגו' ואין עם

	Bomberg	C. C. Ms.
		אלא ישראל דכתיב עם זו יצרתי לי וגו'
		אמ' לדים .M אם כן
18)	אמר אתה	אמר לנו .Ḥan. M'. O. P' אתה
22)	החזיקתן בנינה ולא החזיקתן עד	חושיבן .L. M בננה ולא החזיקתן עד
	שהכניסן לבית והחזיקתן	שהכניסן לביתן
25)	מלת לבנה הציע להם	מלת לבנה הציע להם
25)	על גלילי כסף ועמודי ש"ש	

Chapter II.

	Bomberg	C. C. Ms.
ב״ז a		
31)	עשייה כתיבה	[עשייה] M′. O. [הוא] L. M′. O. דכתיבה
		התם
32)	הימים: אלא	הימים האלה ככתבם וכזמנם
33)	איתקש זכירה לעשייה	
34)	ובתפילה	[וכן] Ḥan. L. M. M. O. בתפלה
34)	רבה אמ׳ דכת׳	[אמר רבא דאמ׳] A. A′. L. M. O. קרא
34)	ועד מבואו	עד מבוא מהלל שם יי׳ [כשם שאי אפשר לשמיש לזרוח למפרע מן המערב למזרח] A. A′. Ḥan. O. כן אין קורין הלל למפרע
37)	קריאת שמע	קריאת שמע [מנא לן] L. M. M′. O.
		וכן הלכה
38)	בכל לשון	בכל לשון
ב״ז b		
1)	ורבנן אמ׳ טעמא	ורבנן אמרי
8)	מדברים הדברים	[נפקא ליה] L. M. M′. מדברים הדברים
18)	ביבנה	
18)	אמר ר׳ יוחנן ואמרי לה במתניתא תנא	[אמר ר׳ ירמיה ואיתימא ר׳ חייא בר אבא] A′. M. M′. ואמרי לה במתניתא
20)	ובהם כמה נביאיים	ועמהם כמה נביאים
21)	שאומר	שאומרין
24)	שנאמר	ת״ל
26)	שנאמר	דכת׳

	Bomberg	C. C. Ms.
30)	כי ירבה לסלוח	כי ירבה לסלוח [אלמא בתר תשובה סליחה] L. M. M'. O. היא
32)	כת'	כת' התם
32)	בתר סליחה היא והכתיב	בתר סליחה [אלא] L. M. M.' הא כתיב
33)	ההוא לאו רפואה דתחלואים היא אלא רפואה דסליחה היא	ההוא רפואה לאו דחלאים היא: אלא ההוא רפואה דסליחה היא ובתר רפואה דסליחה לימא רפואה דחלאים דכת' הסולח לכל עונכי הרופא לכל תחלואיכי
34)	אמר רבא מתוך עתידי	[אמר ר' חייא בר אבא] L. M. M'. O. מתוך [שישראל] L. M. M'. O. עתידין
35)	קבועה בשביעית	קבועה בשביעית ובשביעית מתפרקין
36)	דגאולה היא	דגאולה היא [ואתחלתה] L. M'. [דגאולה]
		מיהא בשביעית הויא M.
36)	אמר רבי אחא	אמר ר' אחא [ואיתמא ר' לוי] L M.M'.O.
38)	ודוד כי אמרה בתשיעית אמרה	ודוד כי אמרה בפרשה תשיעית אמרה: ואם תאמר עשירית הוא אשרי ולמה רגשו חדא פרשתא היא
39)	דכת'	שנ'
39)	כי קירבו לבוא	כי קירבו לבוא: אלמא קיבוץ גליות הוא בעת ברכת שנים הוא
40)	וכיון שנעשה דין מן הרשעים	וכיון שנעשה דין ברשעים
42)	וכולל גירי הצדק עם הצדיקים שנאמר	וכלל גרים עם הצדיקים דכת'
43)	והיכן מתרוממות קרנם בירושלים שנאמ' שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם	והיכן מתרוממות [קרנות הצדיקים] בירושלים שנ' [ודרשו L. M. M'. O. את שלום העיר] M. M'. [אשר הגליתי אתכם שמה והת ללו בעדה אל יי' כי בשלומה יהיה לכם שלום] M'. O. וכיון שבאו לירושלים בא דוד שנ' אחר ישובו בני ישראל ובקשו את יי' אלקיהם ואת דוד מלכם

	Bomberg	C. C. Ms.
	ו׳ח	
4)	שנאמר זבח תודה יכבד יכבדנני	שנ׳ וזבח תודה יכבדנני
5)	וירד מעשות החטאת והעולו׳ והשלמי׳ אימא קודם עבודה לא סלקא דעתך דכתיב וירד מעשות החטאת וגומר מי כתיב לעשות מעשות החטאת כתיב ולימרה אחר העבודה לא סלקא דעתך דכת׳ וזבח תודה מאי חזית	[וירד מעשות ולימרה מקמי עבודה] L. M′. O. P. אי כת׳ לעשות כדקאמרת השתא דכת׳ מעשות שמה מינה בתר עבודה: ולומרה בתר עבודה מקמי הוראה הא כת׳ וזבח תודה יכבדנני ומאי חזית
10)	ברכה דהקדוש ברוך הוא שלום שנא׳ ה׳ יברך את עמו בשלום	[וברכה דהקב״ה שלום הוא] L. M. M′. O. דכת׳ ײ [עוז לעמו יתן ײ יברך] M. את עמו בשלום From וכי מאחר in line 10 to מכאן ואלך in line 12 is wanting in the C. C. Ms.
14)	אמר רבי יוחנן המספר בשבחו של הקדוש ברוך הוא	אמר רבי יוחנן ואמרי לה [אמ׳ ר׳ חייא בר אבא אמר ר׳ יוחנן ואמרי לה אמ׳ ר׳ אבהו אמ׳ ר׳ אלעזר] L. M. כל המספר בשבחו של הקב״ה
18)	דכתיב לך דומיה תהלה סמא דכולא משתוקא	דכתיב לך דומיה תהלה אלקים בציון סמא דמילתא משתוקא
19)	וכתיב התם כתב זאת	וכת׳ התם כתיב זאת
20)	וממאי דהאי זכירה קריאה היא דלמא עיוני בעלמא	[ההיא זכירה דהתם ממאי דקרייה היא אימא עיוני בעלמא הוא] M. M′. O.
20)	דכתיב	[דתניא] L. M. M′. O.
21)	קראה תרגום היינו על פה	קראה תרגום היינו על פה
22)	לא צריכה דכתיבה	אלא דכתיבה
23)	והא אמרת יקראה בכל לשון	בכל לשון לא יצא והדר תני אבל קורין אותה ללועזות בלעז הא אמרת
24)	אמר רבי אחא אמר רבי אלעזר שכתובה בלעז	[אמר ר׳ זירא שכתובה בלעז וכן אמ׳ ר׳

	Bomberg	C. C. Ms.
		אחה אמ׳ רבי אלעזר שכתובה בלעז] L. M. M′. O.
		From דאי סלקא דעתך to line 27 beginning with מיתבי is wanting in the C. C. Ms.
28)	אלא להא ניפטים ניפטים	אלא [להא דתניא] .L ניפטים לניפטים
28)	עילמית לעילמית יונית	עילמית לעילמים מדית למדיים יונית
30)	כי איתמר דרב ושמואל בעלמא איתמר	[אלא מתניתין כְּבָרַיתא] .R דרב ושמואל בעלמא איתמר הכי איתמר
3[illegible])	ולימרו	ולימא
35)	מידי דהוה אנשים ועמי הארץ	[אמר ראבא] .M′. O מידי דהוה אנשים ועם הארץ
35)	אטו אנן דאחשתרונים בני הרמכים מי ידעינן אלא מצות קריאה	אטו אנן ידעינן דאחשתרונים בני הרמכים מאן אנון אלא מצות קריאת המגילה ופרסומי ניסא הכי נמי מצות קריאת המגלה
		Mishna יז l. 9
	על הספר ובדיו	על העור ובדיו
37)	קראה סירוגין	קראה סירוגין
37)	דהוו עיילי פסקי פסקי לבי ר׳	דהוו קא עיילי פסקי פסקי
38)	מאי חלוגלוג	מאי לגלוגות .O. M′
39)	עד מתי אתה מפזר חלוגלוגך	עד מתי מיפזר לגלוגך
40)	אמר ליה	ליתא
		From l. 40 מאי to l. 42 וטעטתיה is wanting in the C. C. Ms.
43)	שקולי טאטיתא וטאטי ביתא	שקיל טאטך וטאטי ביתך
	יח b	
1)	משום רבי יהודה	ר׳ יהודה
2)	כולה חוזר לראש אמר רב יוסף	כולה חוזר לראש אמ׳ ליה [אבא] .M

	Bomberg	C. C. Ms.
	הלכה כרבי מונא שאמר משום ר' יהודה אמר ליה אביי	
7)	אמר רבי אבא	
9)	ושמואל אמר אין הלכה כר' מונא	שאמ' משום ר' יהודה] M.
11)	אמר רב	אמ' ר' ירמיה] M. אמ' רב
12)	ושמואל אמר מונה	שאמ' משום ר' יהודה איכא דאמרי אמ' ר' אבא אמ' ר' ירמיה בר אבא אמ' רב הלכה כר' מינא ושמואל אמר הלכה כר' מינא ושמע מיניה
22)	מיתבי: היו בה אותיות מטושטשות	ורמינהו] O. M. M'. היו בה אותיות מטושטשות
23)	ואם לאו פסולה לא קשיא הא בבולה	ואם לאו פסולה וליטעמיך תקשי לך קראה על פה לא אלא לא קשיא הא בכולה
27)	ואחר כך אקרא חציה	ואחזור ואקרא חציה הראשון] A. Ḥan. L. M. M'. O.
29)	דקרו ליה	כגון] A. Han. L. M'. O. דהאמרו ליה
29)	היה דורשה כותבה	היה כותבה ודורשה
	אי דקא מסדר פסוקה פסוקא	אילימא] L. M. M'. O. דקא מסדר פיסוקא
	וכתיב לה כי כיון	וכתיב לה כי כיון
30)	אלא	ואלה
31)	וקרי ליה ומי יצא	וקרי ליה
	וכתיב ליה	וכתיב ליה נימא מסייעא ליה לרבא בר בר חנא דאמר רבא בר בר חנא אמר ר' יוחנן אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב אלא דחזי פסוקא פסוקא מיספרא וכתיב ליה:
33)	אות אחת	אפלו] L. M'. O. אות אחת
36)	דמיקיים ביה	דאיקיים ביה

Bomberg	C. C. Ms.
36) אמר ליה רמא בר חמא לרבי ירמיה מדפתי	אמר ליה [ר' אמי בר ברכיה] .M' לר' ירמיה מדפתי
38) שתיכתב על פיך	להיכתב [מפיך] L. M'. O.
39) שתיכתב על פיך מכלל דמיושרין הן אצלו	להיכתב מפיך מכלל דמיושרים הם [דברי תורה] .M אצלו [כר' מאיר] .M
43) קנקנתום	קלקנסתום
יט a	
3) על הספר	העור על הספר
4) מנלן אתיא כתיבה כתיבה	מנא לן [אמר רבא] .M אתיא כתיבה כתיבה
15) אבל אין עתיד	אבל [אם] .A אין עתיד
18) מכדי כתיב היהודים הפרזים למה לי למיכתב היושבים בערי הפרזות	מכדי כתיב היהודים הפרזים [היושבים] .O [בערי הפרזות למא לין] .M'. O
21) מנלן סבר הוא מדפרוז בן יומו קרוי פרוז: מוקף בן יומן קרוי מוקף	מנא לן דפרוז בן יומו [נקרא] L. M. M'. O. פרוז מוקף בן יומו נקרא מוקף
24) האי כבני העיר למיקרי ורבנן הוא דאקילו על הכפרים: כדי שיספיקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים	האי דינה כבני העיר בעי מקרא [ורבנן הוא דתקינו ליה יום הכניסה] L. M'. O.
26) בדוכתיה	במקומו
30) אלא לאו בן כפר ולא תירוצי מתרצת תני קורא עמהן	אלא לאו בן כפר [וקא תני בן כך ובין כך קורא במקומו] L. M'. O. ולא תירוצי מיתרצת תריץ נמי קורא עמהן אמ' רבא מנא אמינא לה דכת' ככתבם וכלשונם וכתיבת ישראל הוא אותיות שלנו: ויש מפרשים אשורית שעלה עמהם פירוש שהוא לשון שהביאו מאשור לפי שכשגלו ישראל היה להם כתב עברית והוא שנושאים ונותנים ושולחים שליחות בו שאין בו קדושה וכתב הקדש שכתוב בו התורה והנביאים בלבד וראו נביאים

	Bomberg	C. C. Ms.
		וחכמים שביניהם שהתורה ולשונה משתכחת מביניהם והתירו להם שיכתבו הכתובים ושאר הספרים בכתב הקדש כדי שיהא סגור וידוע ביניהם וסמכו על מה שכתוב עת לעשות לי״י הפרו תורתך והניחו כתב עבר הנהר והוא שהיה כתוב על שקל הקדש והוא שנאמר עם הכותים מפני שלא היה להם כוח להבין ולשמור שני הכתבים כמו שהיו קודם הגלות וכשחזרו מגלות אשור והיה להם כמו חדש קראו אותו אשורי לכך מקצת הגאונים הורו שלא יכתוב האדם כתב שליחות וכיוצא בה בכתיבה מרובעת אלא בכתיבה שאיה מרובעת כל כך והוא שאומרין שעלה עמהם מאשור כלומר על ידי עזרא שעלה מבבל
10)	ומהיכן קורא אדם	מהיכן קורא אדם
32)	מבלילה ההוא	מבלילה ההוא נדדה
33)	ובלן מקרא אחד דרשו	מקרא אחד דרשו
33)	אסתר המלכה	אסתר המלכה בת אביחיל
36)	מאן דאמר כוגה מה ראה אחשורש שנשתמש בכלים של בית המקדש	למאן דאמר את כוליה קא סבר מה ראה (את) אחשורוש להביא כלים של בית המקדש [ולהשתמש] .L בהם על ככה דבמנינא דיליה מלא שבעין שנין ומה הגיע עליהם [בא שטן ודיקר ביניהן והרג את ושתי] .'M מאן דאמר מאיש יהודי קא סבר מה ראה מרדכי להתקנות בהמן
	הדברים האלה	הדברים האלה קא סבר
40)	דומינתה	משום דזמינתה

Bomberg	C. C. Ms.
41) דאתרחיש	דאתרחיש [להו] .L
43) שאם תפרה בחוטי פשתן פסולה	שאב׳ תפרה בפשתן פסולה שלשה חטי נדים כשרה
44) הקורא במגלה	הקורא בצבור במגלה
45) ומתייראפורתא אבל מחסר׳ ומייתר׳ לית לן בה	או מיתרא פורתא אבל מיחסרא או מיתרא פורתא לית לן בה לישנסמש סימן
45) קמיה דר׳ יהודה	קמיה דרב הונא .L. M. M׳
י״ט b	
1) בין הכתובים	בין הכתובים
בין הכתובים לא יצא	[בין הכתובים לא יצא רב יוסף בר חמא הוה קארי קמיה דרב ששת במגלה הכתובה בין הכתובים אמ׳ ליה הרי אמרו הקורא (במקלגה) במגלה הכתובה בין הכתובים לא יצא] .L. M׳ הקורא והייט במחטא דמי ליה סימן אמר ר׳ אבא בריה דרב חייא בר אבא
הכתובה בין הכתובים לא יצא ומחו אציבור שנו	אמ׳ ר׳ חייא בר אבא אמ׳ ר׳ יוחנן הכתובה בין הכתובים לא יצא ומאחו לי אמוחא [לא אמרו אלא בצבור] .A. A׳. M
5) ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוהנן שיוש	ואמ׳ ר׳ אבא בריה דר׳ חייא בר אבא הכי אמ׳ ר׳ חייא בר אבא אמ׳ ר׳ יוחנן ישיור
8) ואמר רבי חייא בר אבא	ואמ׳ ר׳ אבא בריה דר׳ חייא כר אבא
12) ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מאי דכתיב ועליהם ככל הדברים אשר דבר י״י	אמ׳ ר׳ אבא ברי דר׳ חייא בר אבא אמ׳ ר׳ יוחנן מאי דכת׳ ועליהם ככל הדברים האלה אשר דבר י״י
15) למשה	למשה בסיני
27) הא כדאתא והא כדאתא מדקתני סיפא ר׳ יהודה מכשיר בקטן מבלל דרישא לאו רבי יהודה היא ודילמא	הא כדאיתה והא כדאיתיה [ומי מצית מוקמת לה בר׳ יהודה והא מדסיפא ר׳ יהודה הוי רישא לאו ר׳ יהודה] .M׳. O

	Bomberg	C. C. Ms.
	כולה רבי יהודה היא מי דמי רישא לפסולה וסיפא לכשירה	[ודלמא כולה ר' יהודה היא לא דאמי רישא לסיפא רישא לפסולה סיפא להכשירה] L. M'.
35)	אפילו לכתחילה	[אפילו לכתחילה כשר דברי ר' יהודה]
	במאי אוקימתא ברבי יהודה ובדעיבד	במאי אוקימתא בר' יהודה [ודאיעבד אין לכתחלה לא] M. M'. O.
38)	מני אי רב יהודה העבד	[מני לא ר' יהודה ולא ר' יוסי אי רב יהודה דאיעבד] M.
40)	אלא	והא דקאתני הקורא לא ומשום דקא סבר דאיעבד אין לבתחילה לאו אלא משום דקא באעי למימר ר' יוסי אומ' לא יצא אפלו דאיעבד נמי לפיכך תאני הקורא ואלא
בa		
6)	רבי מאיר אומר	[אמר לו ר' מאיר כשהוא אומ'] L.
7)	על לבבך	על לבבך הוי אומ'
	כרביה סבירא ליה	[כרביה סבירא ליה דאיעבד אין לכתחילה לא] M. M'. O.
14)	מדרבי יהודה אמרו לו	מרבי יהודה וזקנים באושא אמרו לו M.
17)	חדא דקטן היית'	[חדא דקטן הייתה ואין מביאין ראייה מן הקטן] O.
19)	לא מולין	ולא מולין
22)	מנלן דאמ' קרא	[מנלן דכת'] M'.
25)	ולשנות ביום	ולשנותה ביום שנ' אלהי אקרא יומם ולא תענה ולילה ולא דומיה לי
28)	דכתיב והזה הטהור על הטמא ביום השביעי	דכת' והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי M.
33)	פשיטא מאי שנא	מאי שנא שומרת יום כנגד יום
33)	איצטריך	

	Bomberg	C. C. Ms.
36)	טובל ביום האי נמי	[טביל ביומיה] .M דכת׳ והיה לפנות ערב ירחץ בכים אף היא נמי
37)	יהיה לה	יהיה לה יהיה נדתה
5b		
1)	בימטא היא	[בימטא היא דכתיב וספרה לה שבעת ימים] .M. R
4)	ולחשך קרא לילה הא קיימא לן דעד צאת הכוכבים לאו לילה הוא	ולחשך קרא לילה [למשחשיך ובא קראו לילה והא קימא לן דמכי ערבא שמשא ועד צאת הכוכבים לא האוי ליליא .L. M
7)	חצים	וחצים
8)	ואמר	וכתיב
	וכי תימא משיעלה עמוד השחר לאו יממא ומכי ערבה שמשא לילי ,אינהו מקדמי ומחשבי תא שמע והיה לנו	[וכי תימא אינהו דמרחפי ומקדמי ומחשבי אבל יממא כולי הואי לא] .L חואי תא שמע והיה לנו
23)	מנלן דאמר קרא והימים	כל היום כשר לקריאת המגלה דכת׳ והימים .L. M. M׳
25)	רבי יוסי אומר	[רבי יצחק בר אבדימי אמ׳] .M׳
25)	ולנטילת לולב דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון ולתקיעת שופר דכתיב יום תרועה יהיה לכם ולמוספין	[ולתקיעת שופר דכת׳ יום תרועה יהיה לכם ולנטילת לולב דכת׳ ולקחתם לכם ביום הרזישון] .M׳. O ולתפילת מוספין ולמוספין דתניא דבר] .L. M. O
	דכתיב דבר יום ביומו	יום ביומו מלמד שכל היום כשר למוספין היום הזה י״י אלקיך מצוך לעשות
30)	דתניא גבי יום הכפורים וכפר בעדו ובעד ביתו בכפרת דברים הכתוב מדבר וכפרא בימטא הוא דכתיב ביום הזה יכפר עליהם	[ולודוי יום הכפורים דתניא] .L. M וכפר בעדו ובעד ביתו בכפרת דברים הכת׳ מדבר [וכת׳ כי] .L ביום הזה יכפר עליכם
34)	היום הזה מצוך ה׳ אלקיך	

C. C. Ms.

לסמיכה דכת׳ [וסמך וישחט] .M [איתקיש
סמיכה לשחיטה] .L. M. O דכת׳ ולהגישה
מיד האישה וגו׳ והקריב אותו וגו׳ כתיב
בשוטה והניף את המנחה וכת׳ בעומר
ביום הניפכם מה להלן ביום אף כאן
ביום ועוד נאמר שכל מיני עבודה ביום
דכת׳ ביום צותו את בני ישראל [להקריב
את קרבניהם] .L. M. M′. O ביום ולא
בלילה [לקמיצה ולהקטרה למליקה]
.L. M. O דכת׳ ומלק את ראשו והקטיר
איתקיש מליקה להקטרה ובעוף כתיב
ביום השמיני יקח לו שני תורים לקבלה
ולהזאה דכת׳ ביום צותו את בני ישראל
להשקאת שוטה .L. M′. O אתיא תורה
תורה כת׳ הכא ועש׳ לה הכהן את כל
התורה הז׳ וכת׳ התם על פי התורה
אשר יורוך ויי׳ל המשפט וגו׳ מה משפט
ביום אף [illegible]א נמי ביום

Bomberg

35) לסמיכה דכת׳ וסמך ושחט וכתיב
בה מיד האשה את מנחת הקנאות
והניף והקריב ולמליקה ולקמיצה
ולהקטרה ולהזייה: דכתיב ביום צותו
את בני ישראל ולהשקיית סוטה
אתיא תורה תורה כתיב הכא ועשה
לה הכהן את כל התורה הזאת
וכתיב התם על פי התורה אשר יורוך
ועל המשפט מה להלן משפט ביום
אף כאן ביום

[illegible]כא

C. C. Ms.	Bomberg	
ואמ׳ רב	דאמר מר	6)
[כשר כל היום לאיתויי] .L. M	כשר כל היום זה הכלל לאתויי	9)
כר׳ יוסי	וכרבי יוסי	10)
ומה אני מקיים [לפני תמיד] .L. M′. O	ומה אני מקיים לפני ה׳ תמיד	12)
דלא	ודלא	15)
ר׳ אלעזר בן עזריה אומ׳	אמ׳ ר׳ אלעזר בן עזריה	17)
אף כאן נמי	אף כאן	19)

Chapter III.*)

	Bomberg	C. C. Ms.
	כה b	
4)	מטפיחות יקחו ספרים	מטפיחות לוקחין O. L. M. M′. Rashi ספרים
	כו a	
8)	אין בו משום קדושה ורבי מנחם בר יוסי מאי טעמיא	אין בו קדושה מאי טעמא דר׳ מנחם ב״ר יוסי אמ׳ ר׳ זעירה .M
10)	בתעניות	בתעניות פ׳ לא גרסינן דבמעמדות לא היתה תפלה ברחוב אלא במעמדות בלבד
14)	לא מצו מזבני ליה דהוה ליה דברים	הויא לה דברים ולא מצו מזבני לה דברים .M
17)	אי בעינא מזבנינא לה	אי בעינא מצינא .′M מזבינגא לה
20)	שמכרוה	ומכרוה .M
22)	ואנהו עבדוה מיתיבי בבית ארץ אחזתכם	ואינהו הוא דעבדוה ומדידהו הוא דעבדוה מותיבי ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתם .M
24)	אלא מקום מקדוש בלבד	אלא בית המקדש בלבד .′M
25)	ובתי מדרשות מטמאין אמאי הא דכרכין הוו	ובתי מדרשות שבירושלים .M ומיטמאין הא התם דכרכים נינהו .M
29)	לא נתחלקה ירושלים לשבטים	ירושלים לא נתחלקה לשבטים
35)	ונעשה ארשפיזכן לשבינה	ונעשה אושפיזכן כאן לגבורה שנ׳ ובין כתפיו שכן .′L. M. M
35)	חפף	חפף פ׳ לשון צעד תרג׳ יהי מנין עלוהי וכת׳ תתן להם מגנת לב

*) This is the fourth chapter in our edition but the third chapter in the Ms.

	Bomberg	C. C. Ms.
38)	לא נתחלקה ירושלים לשבטים	ירושלים לא נתחלקה לשבטים
39)	ומשכא באושפיזיא	ומשכא באושפיזיא סימן טוב מחלי בראש קטן קופת תית M.
	b כו	
2)	דבי כנישתא	דבי כנשתא בארעיא A. A′. M.
6)	עתיקא הוה בעי	עתיקא וחרבה והוה בעי
7)	ליבני וכשורי מיניהי ועיילי להתם	כשורי מיניה
9)	לא ליסתור בי כנישתא עד רבני בי כנישתא אחריתי התם משום פשיעותא כי האי גוונא מאי אתא לקמיה דרב פפא ואסר ליה לקמיה דרב הונא ואסר ליה	לא ניסתור איניש בי כנשתא עד דיבכי בי כנשתא כוותה O. M הני מילי היכי דאיכא בשיעותא אבל היכא דליכא פשיעותא שריי״או דלמא אסיר אתא לקמיה דרב פפי O. L. אמ׳ ליה כי האי גונא מאי ואסר ליה אתא לקמיה דרב הונא בר תחליפא L. M. O. ואסיר ליה
13)	אונורה ומשכונת אסיר מאי טעמא בקדושת׳ קאי ליבני נמי חלופינהי וזבונינהו שרי אוזופינהו אסיר הני מילי	לאנורי ולמשכוני אסר מאי טעמא בקדושתא קימא וקא משתמשי בקדושה O. M. M′. ליבני דבי כנשתא נמי לזבוניהו ולחלופינהו שרי לאוזופינהו אסירמאי טעמא דלא איתחילא קדושתיהו M′. והני מילי
17)	כגון האורג בגד למת	באורג בגד למת דחזי לאישתמושי ביה A. Ḥan. L. M. M′.
19)	למאן דאמ׳	למאן דאמ׳ הימנה מילתא היא A′.
22)	לא הוה יהיב ליה	לא הוה יהיב ליה במתנה A. A′. M.
26)	כיון דחזינא דמותבי עילויה ספר תורה אמינ׳	כיון דחזאי זמנין דעיסן ליה ומנחי ספר תורה עילוה או נמי פרסי ליה אסיפרא אסרי תשמיש קדושה
28)	תשמיש דתשמיש הוא כיון דחאזינא דעייפי לי ומנחי סיפרא עילוייה אמינ׳ תשמיש קדושה הוא ואסיר	תשמיש דתשמייש הוא ושרי כיון דחאזי זמנין M′. דמותבין ספר תורה עילויה אמינא תשמיש קדושה הוא ואסיר

	Bomberg	C. C. Ms.
29)	האי תיבותא דאירפט מיעבדה תיבה זוטרתי שרי	האי תיבותא רברתי .M דאירפט למעבד מינה תיבותא זוטרתי שרי
30)	כורסיא אסיר ואמ׳ רבא האי פרים דבלא למיעבדיה פרים׳ לספרי שרי לחומשין אסיר	כורסיא אסיר האי כוכסיא נמי למעבד מיניה כוכסיא זוטרא שרי דרנא לכורסייא אסיר .A.A'. M האי כריסא דבלא למעבד מינה כריסא זוטא אינמא כיסותא .A'.M לסיפרי שרי לחומשין אסיר
30)	וקמטרי	וקמטה[1]
31)	בעלמא עבידי	בעלמא[2]רעבידי וכאי דדונא דאמו:A.M.M
33)	והוו בעו כהני למיעל לצליי התם אתו אמרו ליה לרבא אמרו ליה דלו תיבותא אותבוה דהוה ליה	הֲוו קָא בָעֲיֵי למיעל כהני להתם אתו לקמיה דרבא אמ׳ להו זיל .M שקולו כרסיא ואחילתו[3] התם דהוה ליה
35)	וכל עץ	וכל כלי עץ
37)	אי חכי לא אפשר	אמ׳ להואי הכי אסור .L. M. M'. O
37)	אמ׳ מר זוטרא	אמ׳ מר זוטרא משמיה דרב ששת.A.A'.M
38)	ואמ׳ רבא ספר תירה	אמ׳ רבא האי ספר תורה
39)	תלמד	תלמידי
40)	אמ׳ רבא מבי רבנן לבי כנישתא שרי מבי כנישתא לבי רבנן אסיר	אמ׳ רב פפי משמיה דרבא .A. M מבי כנשתא לבי רבנן שרי מבי רבנן לבי כנשתא אסיר .A'
41)	משמיה דרבא מתני איפכא	משמיה דרבא אמ׳ מבי רבנן לבי כנשתא שרי מבי כנשתא לבי רבנן אסיר
4.)	רב אחא	רב אחא בריה דרבא .L. M. M'
בז		
5)	בית המלך	ואת בית המלך זו פלטורין

[1]) פ׳ ארגז שמניחין בו ספר תורה תרגום ובגנזי מרומים וכן תרג׳ מלתתה קומטריא comp. Rashi

[2]) פי׳ הן הנסרים המדובין למטה ולמעלה בחומשין פ״א זבילי כגון דלוסקמי

[3]) This ought to be read ואחיתו

	Bomberg	C. C. Ms.
6)	ואת כל בתי	ואת בתי
7)	רבי יותנן	ואת בית הגדול פליני ביה .M ר' יוחנן
9)	מאן דאמ' תורה	מאן דאמ' מקום שמגדלין בו תורה L. M. M'. O.
10)	ומאן דאמ' תפילה	ומאן דאמר מקום שמגדלין בו תפילה L. M. M'. O.
12)	שמע מינה	תסתיים .M'. O
13)	אבל מכרו	אבל אם מכרו
14)	כיון דליכא לעלויי עילויא אחרינא	כיון דאיכא עילויא
15)	אבל	אם אבל
20)	אימא סימא ולא חומשין במטפחות	אדרבא מסופא אבל חומשין במטפחות
22)	הנחה קאמ' שאני הנחה	קתני מיהא מניחין תורה על גבי תורה .M הנחה קאמרת הנחה שאני
24)	לא ימכור אדם ספר תורה ישן	אין מוכרין ספר תורה אפלו ישן A. A'. Ḥan. M.
27)	כי קאמרינן כגון דכתיב ומנח לאיפרוקי מאי	אנן הכי קא מיבעיא לן כגון דכתיב ומנח לאיפרוק .M
28)	דלמא שאני תלמוד שתלמוד	ודלמא שאני תלמוד תורה דאמ' מר גדול תלמוד תורה שהתלמוד .M'. O
33)	שמכרו והותירו והכי קאמ'	בשמכרו והותירו וחסורי והכי קתני
35)	דהוה מסדר מתיניתא....מישמיע לך מרב ששת	דוה קא מסדר אגדתא .... אמ' ליה מי שמיע לך
36)	לישיילה מקיה דשכיח קמיה	לישאולה למאן דשכיח לקמיה L. M. M'. O.
37)	אמ' רב יוחנן משום ר' מאיר	אמ' רבא בר בר חנא אמ' ר' יוחנן A. A'. M.
כז b		
	אין מוכרין את של רבים	אין מוכרין מישל .P רבים
12)	שאם ירצו	אימתי שירצו A. A. Ḥan. L. M. M'. O.
7)	ורבי מאיר מעיר גדולה לעיר קטנה מעיקרא קדישא	ור' מאיר התם מעיקרא בקדושא

	Bomberg	C. C. Ms.
8)	השתא נמי קדישא מרבים ליחיד ליכא קדושא	והשתא בקדושה הכא מעיקרא בקדושה והשתה לאו בקדושה
10)	האי נוונא נמי איכא למיחשי	האי נונא נמי חישינן
29)	ואפלו רבנן לא קאמרי	אפלו רבנן עד כאן לא קאמרי רבנן חוץ מארבה דברים M.
36)	למה לי אי הכי קדשתינהו לכולהו	אם כן קדישתינהו לכולהו
34)	למה לי אמר רב אשי שכל	מאי טעמא L. O. אמר רב אשי שכל אותן
35)	אמ' להם....פעם אחת מכרה כפה שבראשה והביא לי קידוש היום	אמ' להם שכ"ב סימן פעם אחת לא היה לי קדוש היום A. L. M. O. ומכרה כופח של ראשה
37)	רב הונא הוה אסיר ריתא וקאי קמיה דרב	רב הונא הוה אסיר דיתא בחכציה וקיים קמיה דרב חוייה דהוה אסיר דיתא
38)	מאי האי	מאי האי המיינך היכא
39)	כי איכלל רבה בריה דרב הונא	כי[1] אכלל לרבא בריה בר הונא
39)	הוה גנא	הוה סליק גנא
40)	שמע רב ואיקפד	אתא רב יוסף M. אשכיחיה אמ' ליה L. M'. O. איקיים בך ברכהא דרב כי שמע רב איקפיד
40)	וכן למד	וכן אתי M.
41)	אמ' להן	אמ' להן סימן קפ"ו M.
42)	אמ' להן	אמ' להן קאב סימן M.
	בבח	
5)	כאלו אוכל טבלים	כאלו אוכל טבלים טבלים סלקא דעתא אלא אימא כאוכל איסור טבלים
7)	וקא אמ' ר' יוחנן כל תלמוד	והא אמ' רבא רב בר חנא אמר רב יוחנן L. M'. O. P.

[1]) נ"א כד עבד רבא לברית כהילולית

C. C. Ms.	Bomberg	
שמברך לפניו כהן עם הארץ אפילו כהן נדול אותו תלמיד חכם .M	שמברך לפניו אפילו כהן גדול עם הארץ אותו תלמיד	8)
אל תקרא מְשַׂנְאַי אלא משניאי	אל תקרא ולמשנאי אלא למשניא	10)
קללת חבירי עי . מתי .L. M	על מטתי קללת חברי	13)
כי הא דרב הונא בר תנילאי הוה .M נקים ואזיל מַדָּה אתא רב חנן בר חנילאי קא שקיל .M. O ליה מניה	כי הא דרב הונה ררב דרי מרא אכתפיה אתא רב חנא בר חנילאי קא דרי מיניה	15)
אמ׳ ליה לא אי רגילת דררית במתך נ״א לחַיַי שקול	אמ׳ ליה אי רגילות דדריתבמאתיך דרי	16)
ולא עלתה עלי קללת חבירי .M במטתי	ולא עלתא על מטתי קללת חביוי	16)
דמר זוטרא בריה דרב נחמן .M. O. P	דמר זוטרא	19)
שרי ליה ומחיל ליה .L. O. P	שרי ליה	20)
איוב ותרן היה שהיה מניח פרוטה	איוב וותרן בממוניה הוה שהי׳ מני׳ פרוט׳ לחנוני מממוניה	21)
גוואזי[1]	גוואזי	24)
כי אתא אמ׳ לי׳ סימן מע״ר מימי	אמר לו מימי	26)
כי הוה מזמני ליה הוה אזיל אמ׳ לא שבקין אחיי שנ׳ שונא מתנות יחיה לא עמדתי על מרותי	כי הוה מזמנו ליה לא הוה אזיל אמ׳ להו לא ניחא לכו דאחיה דכתיב שונא מתנות יחיה רבי זירא כי הוו משדרי מבי נשיאה לא הוה שקיל כי מזמני ליה אזיל אמר אתייקורי דמתייקרי בי ולא עמדתי על מדותי	27)
עובר על פשע וותרן בממוני הייתי	שעובר על פשע	30)
דאמ׳ ר׳ יוחנן משום שמעון בן יוחאיי .L. M. P	דאמ׳ רבי יוחנן	31)
קילל את שרה ואע״פ שלא נתקיים בה נתקיים בזרעה	קילל את שרה ונתקיים בזרעה	34)
כסות עינים וגו׳ וכת׳ ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות וג׳	כסות עינים אל תקרא בסות אלא כסיית עינים	34)

[1]) סריסים

	Bomberg	C. C. Ms.
36)	אבות בר' איהי	אבו בר איחי M.
37)	ר' זעירא	ר' זעירא ואמרי לה את ר' אדה בר אהבה
38)	בפני מי שגדול ממנו	בפני מי שגדול ממני בתורה
40)	לתוכו	בתוכו L. M'. O.
42)	את מקדשיכם קדושתן אף כשהן שוממין	את מקדשיכם אע"פ שהן שוממין בקדושתן הן עומדין אף כשהן שוממין A'.
42)	בתי כנסיות	בתי כנסיות ובתי מדרשות A. A'. L.
	כח b	
2)	ואין מספידין בהן הספד של יחיד	
5)	אימתי	בד"א
8)	ומכבדין	מכבדין
9)	אימתי	בר"א
	ומאי ניהו חשבונות	מאי קלות ראש אמר רב ששת.M חשבונות
15)	מלינין סלקא דעתך לא סגיא דלאו הכי אלא לסוף שילינו בו מת מצוה	כי קאמ' הכי קאמ' סוף שמלינין בו את מת מצוה
18)	דאמ' ר' יהושע בן לוי	כר' יהושע בן לוי דאמ' ר' יהושע בן לוי מאי
21)	בר מתנה	בר אבה L. O.
21)	ושאלי שאילתא	וקא שאילי שמעתא
21)	למיקרי	למיעל למיקרא
	ואי תנא הוא לימא מתניתא	אי תנא הוא ליכא הלכתא
	ואי לא לימא לי ליצוקא אימא לי פסוקיד אי נמי	ואי לאו בר הכי A. A'. הוא לימא ליה לצוקא רבי רב אימא לי פסוקד אי נמי לישהי פורתא וניקום
	נישהי פורתא וניקו'	
30)	אמ' אי משום יקרא דידי אי משום יקרא דידי דמיתא אתו כולי עלמא	אמ' משום יקרא דידי ויקרא דידיה מיתא O. אתו כולי עלמא
31)	ריש לקיש ספדיה לההוא צורבא מדרבנן דשכיח בארעא דישראל דתי הילכתא בעשרים ובארבע שורתא	ריש לקיש נח נפשה דההוא מדרבנן דהוה תני תאני הלכאתא ספדיה בתליסר שורתא

	Bomberg	C. C. Ms.
32)	ויי חסדא	L. ווי חסדה לה
34)	אמ' היכי ניספדיה	אמ' להו היכי ליספדיה
34)	דמלי סיפרי דחסר	O. דמלייא ספירי
35)	תנא ריש לקיש	A. ר' לקיש A. M'. אמ'
36)	כתורה של תורה	
37)	כי הא דריש לקיש	L. M. O. ריש לקיש
39)	אמ' ליה קרינא תנית תנינא	אמ' ליה קרינא אמ' ליה .O תנית אמ' ליה
40)	במיא	למיא
40)	דאשמעי' למר אי הכי	לאשמעי ליה למר אמ' ליה .M. O אי הכי
כט		
5)	כל צורכו	כדי צורכו
5)	כל צורכו	כדי צורכו
10)	דחייצי	דחייצי[1]
10)	רב ששת אמ' כנתינתה	רב ששת ואיתימא רב אמי ואיתימא ר' יוחנן .M. O כנתינתא
12)	הני מילי	והני מילי
14)	בוא וראה כמה	
19)	שלחתי בבלה	שלחתי בבלה גלו לעילם שכינה עמהם L. M. O. שנ' ושמתי כסאי בעֵילם
23)	בבבל היכא	בבבל' היכא שריא שכינא
23)	ובבי כנישתא	או בבי כנישתא
23)	דשף ויתיב	דשף יתיב פ' וסיעתו גלותי יכניה כדאת ולנהרדעא בנות מן כנשתא וייסחא באבנים ועפר דאיתיאו בהדיאו מבית המקדש והוו קרן ליה רצו עבר' את אבניה וקרן ליה שף יתיב כלום' שנסע המקדש וישב באן ותיתה שכינה עמהן Comp. Rashi ad. loc.

[1]) פ׳ שמחיצת האנשים משער האבל עד בית הקברות מקום בו את המת

	Bomberg	C. C. Ms.
24)	אלא	אלא אימא
24)	אלא	אלא אימא
24)	ומצלינא התם	מצלינא בהוה M. O. P.
24)	אבוה דשמואל הוה יתיב	אבות דשמואל ולוו (all Commentaries) הוו יתבי
25)	קל רינשא ולא נפק	קל רינשא קמו נפקו רב ששת הוה בבי כנשתא דשף יתיב בנהרדעא אתאי שכינה שמע רינא ולא נפיק
26)	אמר להו שבקוהו	שבקות
26)	אמ׳ ר׳ יצחק	אמ׳ רב שמואל בר רב יצחק
28)	מריש הואי נריסנא בבית ומצלינה בבי כנישתא	מריש הוה מצלינא בארשפיזא
29)	שבכל	
30)	שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה	שלא באו ללמוד תורה אלא לפישעה L.O.
33)	אצל סיני כתיב הכא גבנונים וכתיב התם או גבן דק אמ׳ רב אשי שמע מינה האי מאן דיהיר בעל מום הוא	אצל סיני ומאי משמע דהאו גבנונים לישנא דמומא הוא דכת׳ גבן דק
34)	מאי בשמה	מאי קפנדריא בשמה אמ׳ רב חנן בר אדה ואיתימא רב טמה בריה דרב מאי
35)	אמ׳ רב נחמן בר יצחק הנכנס	אמ׳ רב נחמן אמ׳ ראבא בר אבוה הנכנס לבית הכנסית L. O.
36)	ואמ׳ רבי חלבו	אמ׳ רב חלבו
38)	ואוכל	ומאכיל
38)	כי תנן	אמ׳ אביי M. כי תנן
40)	כבוד מתים אהייא אילימא אסיפא כיון ששרפן	כבוד של מתים וכי שורפין L. O.
40)	אלא ארישא	אמ׳ רב ששת ארישא
41)	לשבת אחרת	שבת הבאה L. M. M′. O.
43)	בחנוכה ובפרורים	ולחנוכה ולפורים A. A.′ L. M. M′. O.

	Bomberg	C. C. Ms.
	טכם b	
1)	ר׳ טבי יאשיה	רב טבי אמ׳ ר׳ יאשיה
6)	באחד באדר	מראש ירחא דאדר
6)	כמאן דלא כרבנן	נימא מתניתין דלאו כרבן
7)	דתני׳ שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח ל׳ יום ר׳ שמעון בן גמליאל אומר שתי שבתות	
10)	וקרינן	וקרינן קורין פרשת שקלים
13)	אין טעמא מאי כדרבי טבי בשלמא כדרב טבי	אין כדרב טובי דאמ׳ זאת עולת חדש בחדשו התם דכת׳ איכא דאמרי בשלמא כדר׳ טבי אמ׳ ר׳ יאשיה
15)	לאדני׳ כתיב כדתני רב יוסף	לאדנים הוא דכתיב אין דהא תאני רב יוסף
16)	לבדק הבית	לבדק הבית איכא דאמרי L. M. O.
18)	וחד	וחד קרי M.
19)	כולהו	כולהו קרו
25)	מי דמי כדרבי טבי	מאי דאמר אין כר׳ טבי אמ׳ רב אשיה
26)	היינו דמתרמי בההוא זימנ׳	היינו דמתרמי כי האי גונא
27)	בההיא זימני׳	האי גונא
28)	דמסקי לאוריתא	מתרמי להו דמסקי אוריתא
29)	אחד בעניי של יום ואחד בשל ראש חדש	קורין בכיתשא ומפטירין ביהוידע הכהן ואף ר׳ יצחק נפחא סבר לה להא דשמואל דאמ׳ ר׳ יצחק נפחא M. O. ... אחד בענינו של יום ואחד בעניניו של ראש חדש
31)	דאי איתמר בהא בהא קאמר רבי יצחק אבל בהך כרב סבירא לי דאמ׳	דאי אשמעינן הך הוה אמינא בהא כרב סבירא ליה
32)	קא משמע לן ולימא הא ולא בעיא הך	ולקמעינן הא ולא מיבעיא הך
36)	דרב דימי	דר׳ אבדימי דמן חיפא
38)	וראש חדש	אלא ראש חדש
40)	אמ׳ אביי	אמ׳ ליה אביי

	Bomberg	C. C. Ms.
לa		
4)	תינח לפניה ולאחריה	בשלמא לפניה משכחת לה אלא לאחריה
12)	סוף סוף	כיון דסוף M. L.
24)	אמ׳ רב פפא	אמ׳ לך שמואל
29)	אמ׳ רבי חייא בר אבא אמ׳ רבי אבא אמ׳ רב	אמ׳ ר׳ אבא אמ׳ ר׳ חייא בר אשי אמ׳ רב comp. Rashbo
35)	ולא פליגי הא	אמ׳ רב פפא לא פליגי
לb		
3)	רבי ירמיה אמ׳ לסדר הפטרת הוא חוזר אמ׳ אביי כוותיה דרבי אמי	אמ׳ ר׳ אבון כוותיה דר׳ אמי
6)	מי איכא	מאי איכא דפסיק דחולא ואמ׳ לתענית ולמעמדות O.
7)	ובמנחתא בתעניתא	ולמנחתא דתעניתא אמ׳ רב ששת בריה דרב אידי M. O. הא דלא עבדינן הכא
8)	היכי עבדינן	והשתא דלא עבדינן כנופיא מצפרא היכי עבדינן
11)	ואיפוך אנא	ואימא איפכא
לאa		
6)	מועדו	מועדות שבתורת L. M. כהנים
8)	יומא קמא בפסח גלגל	יומא קמא מפטירין בפסח גלגל
10)	מע״פ סימן	סימן אש״ם
17)	במרכבה	ביחזקאל במרכבה
21)	למחר	יומא תנינא
26)	וכתיב בתריה	וסמיך ליה
33)	ויעמוד שלמה	ויעמד שלמה ואיכא דאמרי ויהי אחרי משה ה׳ M. comp. also Tosafot ad. loc.
33)	אמ׳ רב הונה אמ׳ רב שבת שחל להיות בחולו של מועד בין בפסח ובין בסוכות	אמ׳ ר׳ נחמן בר אבא שבתא דחולא דמועדא בין בניסן בין בתשרי A. A′. L. M′. O.
34)	ראה את	ראה אתה שיש שם מצות שבת ורגלים

	Bomberg	C. C. Ms.
		וחולו של מועד דכת' את חג המצות תשמור ולמדו מכאן איסור מלאכה בחולו של מועד
35)	ובסוכות ביום בא גוג	בתשרי מפטירין ביום בוא גוג ואין לך שבת בחולו של פסח אלא בשחל להיות בשלישי או בחמישי הולכך חל להיות באחד בשבת או בשלישי בשבת או בשבעת פרישיות כתקנן על הסדר חל להיות בחמישי מקדימין וקורין ראה אתה אומר אלי בשבת הא כיצד בחמישי משך בששי תורה בשבת פסל באחד בשבת במדברא בשני בשבת קדש בשלישי בשבת בכספא ברביעי בשבת שלח בחמישי בשבת בוכרא אבל אמר ר' אפרים וכן נמצא בתשובת ר' יהודה הנגיד שקורין באחד בשבת קודש בשני בשבת כספא בשלישי בשבת במדברא וראה שהראשון נכון ויהיה הסימן בזה משך תורה פסל במדברא קדש. בכספא שלח בוכרא אבל הס .ון השני כך משך תורה פסל דקדשא כספא במדברא שלח בוכרא יש בא: היפוך שאינו נכון והראשון נכון ביותר
39)	אמ' רב הונה	אמ' רב הונה בריה דרב שמואל בר בר שילת משמיה דרב
לא b		
3)	אמ' הקדוש ברוך הוא	אמ' ר' אלעזר .L. M. O אמ' הקדוש ברוך הוא
12)	אמ' רב אמי	אמ' ר' יעקב בר אחא אמ' ר' אסי
15)	וארץ לא שמתי	וארץ לא שמתי מאי מעמדות כדתנן אנשי מעמדות נכנסין ויושבין ארבע תעניות בשבת בשני בשלישי ברביעי

	Bomberg	C. C. Ms.
		ובחמישי בשני על יורדי הים בשלישי על
		הולכי מדברות ברביעי מפני אסכרא שלא
		תיפול. בתינוקות בחמישי מפני עברות
		ומניקות עברות שלא יפילו מניקות שינמלו
		את בניהם
29)	מאי טעמא	מאי טעמא אמ' אבאי A'. ואי תימא
		ריש לקיש
29)	הות קרי וקא מנמנם	הוה קאים מנמנם וקורא
29)	אמ' לו אבנפשך	אמ' ליה בני פתח פיך והאר דברין
30)		לא שנו
	פוסק	פוסק מאי טעמא הללו בלשון רבים
33)		אמורות
	שבישנה תורה	שבמשנה תורה קודם ראש השנה
34)	אמו עצרת ראש השנה היא	קודם עצרת M. מאי עצרת ראש השנה היא
34)	ראש השנה היא	ראש השנה לאילן
35)	זקנים סתור וילדים בנה סתור	נערים M. בנה וזקנים סתור
36)	וסימן	וראיה M. O.
37)	במנחה	מקום שמפסיקין בשבת במנחה
40)	אמ' ר' זירא	אמ' ר' זירא אמ' ' מתנה אמ' שמואל
		M. L. O.
לבa		
14)	על התפר	על התפר תניא נמי הכי הגולל ספר
		תורה L. M. O.
		יעמידנו על התפר אמרי לה משום חי
		לא ואמרי לה כדי שלא יקרע
22)	קיבל שכר	נותנין לו L. M. O. שכר
27)	הין הין	אין אין
28)	אמ' ר' יוחנן כל הקורא	ואמ' ר' יוחנן הקורא
31)	מתקף אביי	רב משרשיה L. M. O.
32)	אלא כדרב משרשיה	אלא אמ' רב משרשיה M.
	ערום סלקא דעתך	נקבר ערום סלקא דעתא

Chapter IV.

	Bomberg	C. C. Ms.
כאa		
23)	בשבת	ובשבת
30)	בתורה	בספר תורה
34)	גמליאל	גמליאל חזקן
35)	גמליאל	גמליאל הזקן
37)	אין ישיבח	אין לש' ישיבה
כאb		
3)	ובנביא	ובנביא אפלו
6)	ועשרה מתרגמינן	
9)	מצוה	חובה מצות
17)	מקטרזיא	מְקַטְרְסְיָא
18)	לאחריה מאי מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם האל הרב ארב את ריבנו	לאחריה באתרי דנהיגי מאי מברך אמ' ר' יוחנן האל הרב את ריבנו
22)	הנפרע	הנפרע לעמו
23)	ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם האל המושיע	
26)	רב שימי	רב שימין מבירתא דשיחורי
27)	מן המנין	מן המניין והאחרון קורא ארבעה
27)	הני עשרה	חני עשרה פסוקין כנגד מי שפ"ן סימן
29)	רבי לוי אמר כנגד עשרה הלולין שאמר דוד בספר תילים	
	והי נגהי ויאמר דבראשית	והי נינהי אי נימא ויאמר דיש בבראשית
31)	שני שקרא ד' משובח שליישי שקר' ד' משובח	

	Bomberg	C. C. Ms.
32)	כתוב עליהן א׳ ב׳ ג׳	כתוב עליהן אלף בית גימל ותינא אמ׳ ר׳ יוסי למה כתוב עליהן אלף בית גימל
33)	ראשון	קרבן ראשון
35)	ארבע משובח	ארבע משובח מאי טעמא
37)	מברך לאחריה	מברך לאחריה האמצעי לא לפניה ולא לאחריה
37)	דכולהו מברכי	מברכי כולהו
אכב		
2)	טש[illegible]	פשו להו תרי ואין משיירין בפרשה פחות משלשה
	ויה[illegible]	ויחי רקיע פרשה גדולה קורין אותה בשנים קטנה קורין אותה ביחיד
12)	פסקינן ליה	פסקינן ליה ומי פסקינן
24)	דולג נדלוג ולמאן דאמר פוסק נפסק	פוסיק ניפסוק ולמאן דאמ׳ דולג לדלוג
26)	דאפשר בהכי	משום דאית ליה רווחא לקמיה
31)	דמנחי ספר תורה	דלא נזרא משום יוצאין אתחולי נמי לא נזרה
33)	שייל	משאיל
35)	דאיכא קרבן מוסף	הוא דאית ליה ארבעה דאיכא קרבן מוסף
36)	מוסף תפלה	מוסף תפילה ומאי ניהי תפילת נעילה
36)	חמשה	שלשה
38)	ולא בירך נפול כולי כולי אאלפיהו ורב לא נפל על אפיה מכדי רב בישראל	ולא בירך מיכדי רב לא כהון הוא ולא לוי הוא
42)	ורב הוא דעבד ליה כביד	ורב כבוד בעלמא הוא קא עביד ליה
42)	לא עביד ליה	לא עביד ליה כבוד
42)	דאי סלקא דעתך בישראל קרא לפניה	כי סלקא דעתא רב בישראל קרא כי פתח לפניה
43)	לאחריה נמי לבריך שאני היבא דיתיב רב דמיעל עיילי	לאחריה נמי אמאי לא מברך שאני התם בדוכתא דאית ביה רב מיעל עילי

	Bomberg	C. C. Ms.
כב b		
6)	לא תנן	לא תנינא
6)	כל יום שיש בו מוסף	כל שיש בו קרבן מוסף
7)	קורין ארבעא	קוראין ארבעה זה כלל
9)	תנא קמא	כתנא קמא
13)	ואלא	ואילא
13)	לא לאחויי ראש חודש ומועד הא בחדיא קתני לה בראש חדשים ומועד קורין ארבעה	לאו לאיתויי תענית צבור לא לאיתויי ראש חדש ומועד בחדש קא תאני ליה
16)	יהיב דלא תימא יום טוב וחולו של מועד כי הדדי נינהו	יהבת בה דאי לא תימא הכי שבת טעמא מאי משום דאיכא קרבן מוסף הכא נמי איכא מוסף תפלה
21)	ביום הכיפורים דענוש כרת ששה	דיום הכפורים דכרת ששה
27)	ותניא	דתניא
31)	מאי איריא	מאי איריא דרב דלא נפל על אפיה
33)	איבעיא	איבעית
33)	ורגלים הוה עביד	ורגלים לא עביד
41)	רב חייא בר אבין	רב חונא בריה דרב הונה
41)	ורבא דמצלו	ורבא דכי נפל על אפיהו דמצלו
כג a		
16)	ביום הכפורים ממהרין לבוא ומאחרין לצאת	
	שלשה ארבעה	תלתא הומשא
25)	אביי עד האידנא	אביי לרב יוסף
32)	לא תקרא בתורה	לא תקרא בתורה בצבור
36)	למינינא לא סליק	אין עולה מן המנין
37)	ואחד פסוקין בנגד	ואחד פסוקים שלשה לכל אחד ואחד כנגד
37)	עשרין	עסרין
38)	דמשום כנגד תורה הוא	דמשום כבוד תורה הוא דקרא

	Bomberg	C. C. Ms.
כגb		
1)	רבא	רב יוסף
1)	והרי עולותיכם סופו	והרי עולותיכם סופו על זבחים
4)	שמואל בר אבא	שמן בר חייא
19)	רבי חייא	רבנאי אחוה דרבי חייא בר אבא קמיה דר׳ חייא
24)	ומושב	ומושב וג׳ מאי טעמא פ׳ שנושאין למת לקברו היו יושבין ועמהן שבע פעמים לכבוד והרוצה לספוד יספוד והכי תניא במסכת ברכות אין פותחין משבעה מעמדות ומושבות עמדו יקים, עמדו שבו יקירים שבול
28)	מאי ברכת אבלים דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן ברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המניין ברכת חתנים בעשרה והחתנים מן המניין	אמ׳ ר׳ נחמן אמ׳ לי רב הונה תנא מנין לברכת חתנים בעשרה שנ׳ ויקח־בעז עשרה אנשים ותניא אידך ברכת אבלים בעשרה מאי ברכת אבלים ברכת רחבה היא דאמ׳ ר׳ יצחק אמ׳ ר׳ יוחנן ברכת חתנים בעשרת וחתנים מן המניין ברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המניין
38)	כיון	מאי טעמא
33)	והקרקעוה	ובקרקעות
35)	חד לגופיה וחד למעוטי	דל חד לגופיה
36)	אלא לרבות תשעה	אלא לרבות דאפלו תשעה
36)	ואימא	מתקיף ליה רב הונה בריה דרב נתן ואימא
37)	רבי אבהו	ר׳ אסי
38)	דתניא האומר	דאמ׳ מר כל האומר
כדa		
1)	הין	ואם היה
4)	תני	הני
5)	ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד ובנביא שלשה פסוקים	

Line	Bomberg	C. C. Ms.
16)	אמר אביי	אלא אמ' אביי
19)	ותניא אידך אין מדלגין	תניה אידך מדלגין בתורה בעין אתד ובנביא בשני ענינות כאן וכאן בכדי שלא יפסיק המתרגמן ואין מדלגין
32)	משום דאתי לאינצויי	משום אינצויי
37)	אי אמרת משום נצויי קטן בר ניצויי הוא אלא מאי משום כבוד קטון בר כבוד הוא אלא איכא	מאן דאמ' משום כבוד קטן בר כבוד הוא מאן דאמ' משום אינצויי קטן בר אינצויי הוא אין כבד אביו
	כבb	
3)	אינו פורס	לא יפרוס
4)	מאי טעמא לא	מאי טעמא לא מיבעיא לך
6)	פורס	פורש פ' לשון ברכה כלומר מברך על קריאת קרית שמע יתרג' כי הוא יברך הזבח הרי הוא יפרוס על מזוניה
7)	הרבה	והלא הרבה
9)	באבנתא	בבוונא
9)	והא קא מיכוין וידע הכא משום הנאה	הכא משום הנאה
16)	מהלך	מהלך בדרך
25)	חפני ובשני	חפני ובשני פ' שם עיירוב בארץ ישראל
28)	מן הדוכן	מן הדוחן מאי טעמא
38)	ציפן	ציפה
	כהa	
5)	בארמיותא	בארמיותא פ' בארמיתא לא תתן באומא ידעוה מזרעך שמעבירים זרעם למולך כנון ארמיים שאתה גורם להעביר זרעם למולך ומכלל דבריו משמע ששאר האומות שאין מעברין מזרעם למולך מותר לפיכך משתקין אותו בנזיפה
6)	דמיחזי	משתקין אותו משום דמיחזי
8)	על הטוב אין ועל הרע לא	על הטובה ואינו משמע על הרע

	Bomberg	C. C. Ms.
20)	סיימתינהו לשבחיה דמרך השתה הני תלתא אי לאו	אמרתנהו כולהו אנן תלתא דאמרינן להו אי לאו
22)	ותקנינהו אנן לא אמרינן להו	ותקנינהו בתפלה אנן לא הוה יכלינן למימרינהו
22)	לאדם שהיו לו	משל למלך בשחרם שיש לו
25)	מכלל	אטו
32)	בעריות	בעריות פ׳ הקורא העות אביו וערות עמו
36)	ברכת כהנים מעשה דוד ואמנין נקראין ולא נקראין	ברכת כהנים נקראין ולא מיתרגמין מעשה דויד ואמנון לא נקראין ולא
	סכה b	
7)	כל שכן דניח להו	כי היכי דתהוי להו
8)	דניחה להו דהוות להו כפרה	כי היכי דתהוי להו כפרה
8)	קללות וברכות	ברכות וקללות
10)	דילמא פיינא דעתייהו דציבורא	משום יקרא דצבורא קא משמע לן
14)	מעשה פילגש בגבע׳	מעשי אבשלום בפילגשי אביו נקרא ומיתרגם פשיטא מהו דתימא ליחוש ליקרא דדויד קא משמע לן מעשה פלגש בגבעא
16)	פשיט׳ לאפוקי מרבי אליעזר דתניא מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מרבי אלעזר	מעשה באחד שקרא לפני ר׳ אליעזר
18)	עד שאתה	צא והודע תועיבות שלא ימך עד שאתה
20)	ומעשה	תנו רבנן מעשה
21)	ויהי ישראל ואמר לו למתורגמן הפסק אל תתרגם	ויהי ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר ואמ׳ למתורגמן אל תתרגם
22)	ולא מתרגם איזהו	ולא מיתרגם משום יקרא ד׳
23)	עד וירא משה	עד וירא משה ועוד פסוק אחרון ויגף י״י את העם
25)	משום ישא	משום ישא ואלו לא נקראין ולא מיתרגמין
27)	הריוני דביונים	תורי יונים פ׳ זב מן היונים ותרג׳ כי זיב ארי ידוב
28)	לאכול את חוריהם ולשתות את מימי שניהם לאכול את צואתם ולשתות	לאכול את חוריהם לאכול את צואתם ולשתות את שניהם
(33	שרי לשבוחיה ומן דשבחיה	

הדרן עלך הקורא את המגלה וסליק לא מסכתא שושר״ש כגל״ט
שכ״ט ואמן ואמן בסייעתא דישמיא אמן ואמן.